

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра «Економіка, менеджмент та комерційна діяльність»

Допущена до захисту:

Зав. кафедри економіки,
менеджменту та комерційної
діяльності
к.е.н., доц.

_____ Тетяна РЯБОВОЛИК
„03” січня 2024 р.

(протокол засідання кафедри ЕМ та КД
№10 від „03” січня 2024_р.)

Кваліфікаційна робота
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
на тему: **«Комплексне забезпечення економічної безпеки**
функціонування організації»

Виконав: здобувач вищої освіти II курсу,
групи УФЕБ-22М спеціальності
073 «Менеджмент»
ОПП «Управління фінансово-економічною
безпекою»

_____ Євген ШАПОВАЛ
Керівник: канд. екон. наук, доцент
_____ Ольга В'ЮНИК
Рецензент: докт. екон. наук, проф.,
декан економічного факультету
_____ Наталія ШАЛІМОВА

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ	8
1.1. Економічна безпека організації: сутність, види, цілі та завдання	8
1.2. Теоретичні засади комплексного забезпечення економічної безпеки організації	13
1.3. Складові комплексу економічної безпеки організації	16
1.4. Організація системи забезпечення економічної безпеки підприємства	24
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АТ «ГІДРОСИЛА»	31
2.1. Загальна характеристика діяльності АТ «Гідросила»	31
2.2. Аналіз фінансово-економічного стану АТ «Гідросила»	46
2.3. Організація та стан забезпечення економічної безпеки функціонування АТ «Гідросила»	54
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМПЛЕКСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АТ «ГІДРОСИЛА»	74
3.1. Пріоритетні напрями підвищення рівня економічної безпеки функціонування АТ «Гідросила»	74
3.2. Система внутрішнього комплексного моніторингу економічної безпеки АТ «Гідросила»	84
ВИСНОВКИ	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	100
ДОДАТКИ	105

ВСТУП

Враховуючи мінливість зовнішнього середовища функціонування підприємств та організацій в Україні, що спричинені нестабільною економічною ситуацією в країні, наслідками пандемії та через військовий стан, що в свою чергу в цілому збільшує складність функціонування організацій та посилює негативний вплив інших факторів, стає очевидною необхідність дослідження шляхів створення стабільних умов для існування та функціонування організацій.

На структуру та процес створення стабільних умов функціонування організації впливає безліч факторів: як зовнішні, так і внутрішні. Техніка та технології відіграють велику роль у виробничих процесах. Інновації та об'єкти інтелектуальної власності відіграють велику роль в різних аспектах, в залежності від їх призначення. Персонал є головним рушієм виробництва, надання послуг, провадження змін, управління та отримання позитивного соціального та/або фінансового результату діяльності організації, в залежності від того, чи це виробниче підприємство або благодійна організація. Кінцевою ціллю створення стабільних умов функціонування організації є виживання та сталий розвиток організації в мінливому середовищі з передбачуваними та непередбачуваними змінами.

Зважаючи на військовий стан в країні було порушено багато внутрішніх та зовнішніх економічних зв'язків як між організаціями, так і між країнами. Частина економічних партнерів та стейкхолдерів виробничих підприємств, які до настання непередбачуваних змін через війну та пандемію здавалися найбільш стабільними, або релокувалися, або зупинили своє існування на ринку, що негативно вплинуло на давно вибудовані логістичні ланцюги поставок товарів, сировини та послуг. А ті підприємства, які з'являються на ринку через появу місця в ніші не в змозі задовольняти попит на необхідному рівні через їх відносну, в економічному сенсі, «молодість».

Сильний негативний вплив на спроможність існування підприємств здійснює зменшення кількості працюючого населення. Причинами зменшення числа населення є власне втрати від війни, окупація територій, на яких залишилися жителі, виїзд працездатного населення за кордон, в тому числі біженці, добровольці та мобілізовані військові. Через нестачу кадрового забезпечення більшість підприємств шукають шляхи його поповнення, а деякі організації просто закінчили своє існування.

Головною задачею топ-менеджменту організації в даній складній ситуації є створення таких умов, за яких організація зможе задовольняти свої потреби в ресурсах, техніці, технологіях та кадровому забезпеченні.

Створення умов до стабільного функціонування організації має ґрунтуватися на актуальних проблемах внутрішнього та зовнішнього середовища організації та системи забезпечення економічної безпеки, за якої організація здійснює своє функціонування.

Власне система забезпечення економічної безпеки функціонування організації є ключовою в усіх процесах, які відбуваються в організації при стрімких та непередбачуваних змінах в навколишньому середовищі. Непохитність в дотриманні норм та правил усталеної системи економічної безпеки має забезпечувати сталий розвиток організації, а гнучкість має забезпечувати виживання організації в час змін.

Дослідження проблеми економічної безпеки функціонування організації велося багатьма науковцями, серед яких: Костенко Ю.В., Калінеску Т.В., Підмогильний С.С., Небава М.І., Міронова Ю.В., Дідик А.М., Малюта Л.Я., Андрушків Б.М., Фролова Л.В., Бугенко К.А., Юрій Е.О., Залізнюк В.П., Огренич Ю.О., Скібіцька Л.І., Ткаченко Т.П., Миколенко І.Г., Стилик А.Г., Рожко Л.Ю., Будько О.В., Спекова О.Р., Вдовенко Н.М., Гук О.В., Бабій Л.І., Ярошевич Я.С., Андріїв Н.М. та ін.

Актуальність дослідження проблематики забезпечення економічної безпеки функціонування організацій обумовлена тим, що організації всіх

видів та форм власності без винятку в кризовий час стикаються з рядом проблем, вирішення чи не вирішення яких напряду впливає не лише на безпеку функціонування власне окремої конкретної організації, а й на інші партнерські організації, людей, які з ними пов'язані, надходження податків до бюджетів і, як наслідок, безпеку функціонування інших організацій.

Написання кваліфікаційної роботи має на меті відображення теоретичних і методичних засад створення та функціонування системи комплексного забезпечення економічної безпеки організації, враховуючи кризовий стан і гостру невизначеність в економічній ситуації та зміни в зовнішньому середовищі функціонування організації.

Задля досягнення цієї мети у роботі було вирішено такі завдання:

- визначити сутність економічної безпеки організації;
- дослідити теоретичні засади комплексного забезпечення економічної безпеки організації;
- розглянути складові комплексу економічної безпеки організації та особливості її забезпечення;
- провести аналіз фінансово-економічного стану АТ «Гідросила»;
- дослідити стан забезпечення економічної безпеки АТ «Гідросила»;
- обґрунтувати пріоритетні напрями підвищення рівня економічної безпеки функціонування АТ «Гідросила»;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення системи внутрішнього комплексного моніторингу економічної безпеки АТ «Гідросила».

Об'єктом вивчення у кваліфікаційній роботі стало акціонерне товариство «Гідросила», а предметом – засади формування та функціонування системи комплексного забезпечення економічної безпеки функціонування організації.

Дослідження спиралося на використанні системного, процесного, ситуаційного і логічного підходів в збиранні, аналізі та синтезі даних, інформації та знань. В процесі дослідження було застосовано методи аналізу,

синтезу, порівняння, узагальнення, конкретизації та інші. Їх використання обумовлено необхідністю отримання об'єктивних, неупереджених, детермінованих, достовірних даних для відображення реального стану функціонування організації.

Кваліфікаційна робота ґрунтується на вивченні та використанні інформації та даних, отриманих з наукової, навчальної та методичної літератури, нормативних та звітних документів АТ «Гідросила», матеріалів з офіційного сайту підприємства та інформації, отриманої в ході інтерв'ювання працівників підприємства різних рівнів.

Науковою новизною даної кваліфікаційної роботи можна вважати адаптацію усталених та змінених підходів до створення та функціонування систем економічної безпеки організації, практичного застосування закордонного та вітчизняного досвіду функціонування таких систем до реалій кризового економічного стану в Україні та вирішення проблем від наслідків цього стану.

Практичного значення кваліфікаційна робота набула внаслідок обґрунтування необхідності зміни усталеної системи економічної безпеки функціонування організації на більш гнучку та адаптивну у відповідності до стану внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства, впровадження якої має справити позитивний вплив на системи забезпечення економічної безпеки в організаціях.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи: за результатами дослідження обраної теми та підприємства було підготовано тези доповіді на тему: «Напрями комплексного забезпечення економічної безпеки функціонування підприємств» та опубліковано в збірнику тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми і перспективи економічного розвитку в умовах модернізаційних процесів в Україні та світі» від 12 грудня 2023 року (м. Кропивницький, ЦНТУ).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

1.1. Економічна безпека організації: сутність, види, цілі та завдання

Утворення, функціонування та розвиток будь-якої організації напряду залежать від безпеки як самої організації, так і безпеки кожного окремого індивіда, який причасний до цієї організації. Отже необхідним є розглядати економічну безпеку організації не лише в її загальному виді, а також зі згадуванням безпеки як явища загалом.

Отже, безпеку можна визначити як такий стан, за якого системі загалом або її складовій діяльність або бездіяльність зовнішніх та внутрішніх факторів не справляють деструктивних наслідків.

В розрізі дослідження безпеку можна умовно поділити на безпеку людини, безпеку системи та безпеку організації.

Безпека людини – це такий стан, в якому дія чи бездіяльність зовнішніх та внутрішніх факторів не становлять загрозу життю та здоров'ю особи, не впливають на психічний стан, свідомість, працездатність та можливість задоволення власних потреб.

Безпека системи – це такий стан, за якого дія чи бездіяльність зовнішніх та внутрішніх факторів не становлять загрози цілісності системи та можливості нею виконання своїх функцій на необхідному рівні.

Безпека організації – це такий стан, в якому дія чи бездіяльність зовнішніх та внутрішніх факторів не становлять загрози існуванню та функціональності організації, не впливають негативно на рівень життя та здоров'я осіб, які задіяні в функціонуванні організації, на імідж організації, її майно та кошти. В безпеці організації також важливою складовою є функція

вияву та попередженню виникнення загроз безпеці організації, усунення негативних наслідків.

Забезпечення економічної діяльності – це заходи, що направлені на формування та підтримку сприятливого стану для розвитку організації, попередження конфліктів (або їх контроль) між структурами систем організації, виявлення та протидію зовнішнім та внутрішнім загрозам [18].

Виходячи з тих визначень, які були сформульовані під час дослідження, безпека організації неможлива без двох складових: безпеки людини, як головної складової будь-якої організації, та економічної безпеки організації, як основного інструмента функціонування організації. Як результат, економічна безпека організації, шляхом нарахування організацією заробітної плати працівникам та інших інструментів, створює умови, за яких підвищується рівень безпеки людини [14].

Є різні підходи щодо визначення поняття економічної безпеки підприємства. Один із найпоширеніших підходів до визначення наводять Небава М.І. та Міронова Ю.В.:

1. Як захист проти економічних злочинів. Поширеним є підхід, за якого економічну безпеку підприємств розуміють у контексті протистояння, захисту від певних економічних злочинів (наприклад, шахрайства, крадіжки, промислового шпигунства фальсифікації тощо). Проводити аналіз низки таких загроз вкрай важливо, проте зводити сутність економічної безпеки підприємства тільки до загроз з певною мірою деталізації не варто, беручи до уваги те, що це поняття є значно більш широким за своїм змістом.

2. Як стан захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз. Підприємство виступає, насамперед, об'єктом економічних відносин. Інтереси його власника полягають, передусім, в одержанні прибутку, отже безпека має виключно економічний характер. Проте, твердження про економічну доцільність протидії загрозам становить інтерес для власника, оскільки це стосується його прямих матеріальних інтересів.

3. Як стан ефективного використання ресурсів або потенціалу. Такий підхід ґрунтується на прагненні уникати розгляду загроз при формулюванні сутності ЕБП, тобто, враховує економічні поняття реалізації цілей, функціонування суб'єкта господарювання, виступаючи, по суті, ресурсно-функціональним підходом. Його концептуальна основа базується на тому, що економічна безпека підприємства – це стан якомога більш ефективного використання наявних ресурсів задля уникнення загроз і створення умов для стабільного функціонування фірми у поточній і стратегічній перспективах.

4. Як наявність конкурентних переваг. Автори зазначеного підходу стверджують, що забезпечення конкурентних переваг, пов'язаних із відповідністю потенціалів (фінансового, кадрового, матеріального, техніко-технологічного) і організаційної структури компанії її стратегічній меті і завданням дозволить сформувати належний рівень економічної безпеки.

5. Як реалізація і захист економічних інтересів. Цей підхід є порівняно більш новим, та базується на прагненні реалізувати і захистити економічні інтереси суб'єкта господарювання [8].

Небава М.І. та Міронова Ю.В. також наводять таке визначення: «економічна безпека підприємства – це захист діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різноманітні загрози чи пристосуватися до існуючих умов, які не позначаються негативно на його діяльності. Крім того, економічна безпека підприємства – найефективніше використання ресурсів, які забезпечують стабільне функціонування підприємства» [8].

Ушенко Н.В. та Костікова К.О. наводять наступне загальне визначення економічної безпеки: «стан захищеності підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз, при якому забезпечується позитивний розвиток компанії у теперішньому та у майбутньому періодах» [29].

Іващенко О.В. наводить схоже визначення: «стан захищеності підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз, при якому ефективно

використовуються корпоративні ресурси підприємства та постійно забезпечується досягнення найкращих значень фінансово-економічних показників» [12].

Рзаєв Г.І. та Шевчук М.О. підкреслюють, що фінансово-економічна безпека «з одного боку представляє собою певний фінансовий стан, що обумовлений станом активів та пасивів підприємства (станом оптимальної структури капіталу), що підтримується відповідним рівнем забезпечення фінансових ресурсів підприємства та гарантує ступінь захищеності фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин» [22].

Дідик А.М. наводить таке визначення: «економічна безпека підприємства як умова його діяльності – це стан системи взаємодії підприємства із суб'єктами внутрішнього та зовнішнього середовища, в якій підприємство спільно з інституціями держави з використанням власних ресурсів спроможне виявляти загрози його діяльності, уникати їх, нівелювати їхній вплив, пом'якшувати або долати наслідки реалізації загроз» [9].

Андрушків Б.М. та Малюта Л.Я. наводять таке визначення: «економічна безпека підприємства – це такий стан господарюючого суб'єкта, при якому він при найефективнішому використанні корпоративних ресурсів досягає попередження чи послаблення зовнішніх і внутрішніх негативних впливів, здійснює адекватний захист від існуючих небезпек і загроз та забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції й господарського ризику» [10].

Мойсенко І.П. наводить наступне визначення економічної безпеки: «стан використання потенціалу ресурсів підприємства та структури фінансових відносин в межах фінансової системи України, які забезпечують ефективні рішення щодо зниження ризиків його функціонування та виходу з кризи» [19].

Економічна безпека організації поділяється на функціональні складові в залежності від того, які загрози передбачає менеджмент організації.

Ткаченко Т.П. у своїй роботі стверджує, що «основними функціональними завданнями системи економічної безпеки підприємств, які спрямовані на забезпечення його стійкості та успішної діяльності в умовах змінного середовища та загострення конкурентної боротьби, є: забезпечення високої фінансової ефективності роботи, забезпечення технічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу об'єкта господарювання, досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його розумового потенціалу, мінімізація руйнівного впливу результатів виробничої та господарської діяльності на стан навколишнього середовища, захист усіх аспектів діяльності підприємства, забезпечення захисту комерційної таємниці, ефективна організація безпеки персоналу підприємства» [27].

Мармуль Л.О., Леваєва Л.Ю. та Посполіт В.В. вважають, що економічна безпека поділяється на такі складові: фінансова, соціальна та інтелектуальна, нормативно-правова, інноваційна і техніко-технологічна та інформаційна, екологічна, силова [17].

Є різні підходи до поділу на складові, зокрема Фролова Л.В. та Бугенко К.А. наводять такий: економічна безпека – фінансова, маркетингова, кадрова, екологічна, технологічна та інформаційна [30].

Хринюк О.С. та Корчовна М.Р. в результаті свого дослідження додають до вищенаведеного переліку ще дві функціональні складові: правова та силова. Вони ж і надають повне пояснення цих складових:

1. Фінансова складова – оптимальність застосування відповідних фінансових інструментів, забезпечення фінансової стійкості, раціональне дотримання власних фінансових інтересів.

2. Правова складова – наявність правового забезпечення функціонування господарюючого суб'єкта, додержання вимог діючих законодавчих актів, юридична підтримка управлінських рішень.

3. Технологічна складова – міра відповідності використовуваних на підприємстві технологій провідним світовим аналогам за умови раціональних витрат наявних ресурсів, нарощування технологічного потенціалу.

4. Інформаційна складова – якісне інформаційно-аналітичне забезпечення основної діяльності суб'єкта господарювання, представлення компанії серед її партнерів та конкурентів, забезпечення захисту інформації та даних.

5. Екологічна складова – додержання діючих екологічних стандартів, зменшення втрат від забруднення навколишнього середовища.

6. Кадрова складова – забезпечення кадрових потреб суб'єкта господарювання людськими ресурсами, створення раціональної системи управління персоналом та політики комунікативної взаємодії.

7. Інтелектуальна складова – збереження та примноження інтелектуального потенціалу компанії, заохочення креативного мислення і творчості співробітників.

8. Силова складова – дотримання правил фізичної і моральної безпеки персоналу компанії, гарантування безпеки майнових та фінансових ресурсів, формування належних зовнішніх умов для подальшого розвитку [31].

1.2. Теоретичні засади комплексного забезпечення економічної безпеки організації

Термін «економічна безпека» пройшов нетривалий, з точки зору історії, час трансформацій, але, з точки зору економіки, вагомо трансформувався протягом періоду свого вже сформульованого існування.

Розглядаючи результати дослідження М.І. Небави та Ю.В. Міронової можна узагальнити, що питаннями економічної безпеки задавалися вчені економісти ще з початку розвитку економічного вчення як науки. Втім, першим, хто вжив це словосполучення як термін, був Ф. Рузвельт під час

свого аналізу внутрішніх проблем Сполучених Штатів Америки («Велика депресія»), що пізніше, в 1933 році, дістане назву «Новий курс», в 1934 році буде прийнято перший нормативно-правовий акт з питань безпеки – закон «Про національну безпеку», в 1935 році створено Федеральний комітет відкритого ринку (FOMC, Federal Open Market Committee) з метою підвищення рівня якості життя населення через забезпечення економічної безпеки держави [39; 40].

В період після Другої світової війни в усіх країнах, що брали в ній участь, починають створюватися державні інституції та органи, мета яких завжди формулювалася по-різному, втім, головними словами там були «економіка», «безпека» та «розвиток». Наприкінці 90-х років почали активно досліджувати питання, пов'язані з поняттям «економічна безпека підприємства», хоча початок розвитку пов'язаних з ними теорій був раніше.

З початку 2000-х років теорія економічної безпеки підприємства розвивається далі і у зв'язку із розширенням глобалізаційних процесів, розвитком міжнародних відносин та стрімким зростанням конкуренції, і як наслідок зростання кількості загроз, науковці, часто на замовлення великих підприємств та корпорацій, починають досліджувати економічну безпеку підприємства, пов'язуючи загрози між собою та вивчаючи методики поєднання зусиль окремих організації в подоланні наслідків настання загроз та пов'язаних із ними криз [8].

З огляду на постійну мінливість сучасного зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування організації та на постійно виникаючі нові загрози економічну безпеку функціонування організації необхідно розглядати комплексно.

Доцільним буде порівняти загрози для організації з проникненням вірусу в організм людини. Людина може вести здоровий спосіб життя, вживати лише здорову їжу, багату на корисні елементи та вітаміни, проводити профілактичні дії для зміцнення організму та протидії вірусам.

Але виникає новий, невідомий до цього моменту, вірус COVID-19, і зараження всі вищенаведені дії не в змозі попередити.

Так само і організація, може проводити навчання персоналу, вести підготовку приміщень, техніки та обладнання, проводити вчасну інвентаризацію запасів, логістичних шляхів доставок та збуту, проводити ефективний антикризовий менеджмент, створювати кризові фонди і т.д., але виникає нова, раніше невідома, загроза, така як війна, і більшість організацій не в змозі побороти її наслідки достатньо швидко для забезпечення необхідного рівня власної економічної безпеки.

Тому дослідження комплексного підходу в забезпеченні економічної безпеки, а також його впровадження в системи економічної безпеки підприємств є актуальною проблемою сьогодення, на яку керівники організацій вже звернули свою увагу і починають такі дослідження та впровадження.

Комплексне забезпечення економічної безпеки організації дозволяє більш широко використовувати наявні ресурси організації, ніж як за класичної моделі забезпечення економічної безпеки. Головною причиною є розгляд загроз не як окремі складові порушення економічної безпеки, а їх поєднання в цьому процесі.

Для прикладу доцільно використати теорії:

- класичного додавання: $\text{загроза 1} + \text{загроза 2} = \text{наслідок 1} + \text{наслідок 2}$;
- синергії: $\text{загроза 1} + \text{загроза 2} = \text{наслідок 1} + \text{наслідок 2} + (\text{наслідок, що накладається через їх одночасне або послідовне настання})$.

Вірність цього прикладу перевірена практикою, оскільки вартість усунення наслідків від сукупності виниклих загроз завжди більша, ніж кількість ресурсів, що було б витрачено на усунення кожного наслідку, як би вони виникали окремо.

1.3. Складові комплексу економічної безпеки організації

Як вже було зазначено вище, до складових комплексу економічної безпеки організації включають такі функціональні складові:

1. Фінансова складова;
2. Правова складова;
3. Технологічна складова;
4. Інформаційна складова;
5. Екологічна складова;
6. Кадрова складова;
7. Інтелектуальна складова;
8. Силова складова.

Розробка системи комплексного забезпечення економічної безпеки організації має спиратися на розумінні того, що система буде працювати виключно в тому випадку, коли в її роботі передбачено функціональність кожної складової і окремо, і в комплексі.

Для цього необхідно розуміти, що включає в себе кожна з перелічених складових, як їх врахувати в процесі розробки системи забезпечення економічної безпеки організації та яким чином вони можуть між собою взаємодіяти.

Фінансова складова в системі економічної безпеки традиційно вважається провідною та вирішальною, оскільки будь-яка діяльність організації спирається на фінансову складову, де фінанси виступають «двигуном» всіх внутрішньоорганізаційних процесів, в тому числі використання наявних ресурсів та планування майбутніх витрат та надходжень.

Власне діяльність будь-якого підприємства на меті має отримання прибутку, тому воно має розробляти власну ефективну фінансову політику, виважено підходити до планування виробництва, техніко-технологічного

складу, логістики, сировини, кадрового забезпечення, та ще багатьох нюансів функціонування. Відповідно, на всі ці складові функціонування організації необхідно закладати грошові кошти, а отже, і планувати забезпечення сталості показників та убезпечення від дефіциту коштів.

Фінансово-економічний стан організації характеризується ступенем її прибутковості, фінансової стійкості, оборотності капіталу та здатності розраховуватися за зобов'язаннями. Лише за вірного планування, точного виконання та дотримання вимог системи економічної безпеки фінансово-економічний стан організації буде знаходитися на достатньому для ефективного функціонування рівні.

Типову послідовність охорони фінансової складової економічної безпеки уособлюють такі взаємопов'язані етапи:

- вивчення загроз деструктивних дій стосовно політико-правової складової економічної безпеки;
- оцінка наявного рівня дотримання фінансової безпеки;
- оцінка ефективності протидії потенційній шкоді внаслідок негативних дій у фінансовій сфері безпеки;
- формування низки заходів щодо реалізації фінансової складової та обґрунтування пропозицій щодо їх практичного впровадження;
- бюджетне планування практичної реалізації розробленої сукупності заходів;
- складання планів щодо ресурсів компанії;
- оперативне впровадження запланованих дій під час провадження підприємством фінансово-господарської діяльності [16].

Правова складова економічної безпеки визначає правове поле, в якому функціонує організація, нормування та розробку нормативних актів внутрішніх процесів та процедур. Тобто, правова складова має функціональну у дуже широкому спектрі: захищати організацію від надмірного правового тиску з боку зовнішнього середовища та

встановлювати правові норми функціонування організації для внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів – працівників, споживачів, партнерів, конкурентів, постачальників.

Але найважливішими функціями правової складової є забезпечення виконання працівниками норм чинного законодавства і внутрішньоорганізаційних вимог, а також убезпечення організації від змін в політико-правовому середовищі громади та держави, в якому воно функціонує.

Загальну схему процесу охорони правової складової можна представити так:

- аналіз загроз зовнішнього політико-правового поля;
- аналіз загроз порушення внутрішньоорганізаційних норм;
- оцінка поточного рівня забезпечення нормативного поля функціонування організації (розробка планів, програм, інструкцій, наказів тощо);
- планування роботи та контроль за дотриманням норм чинного законодавства та внутрішньоорганізаційних вимог працівниками організації.

До технологічної складової економічної безпеки відноситься відповідність застосування техніки та технологій на конкурентоспроможному рівні та оптимізація всіх видів витрат. Відповідно до технологічної складової економічна безпека має виконувати такі функції:

- захист від зовнішнього та внутрішнього впливу на рівень техніко-технологічного забезпечення;
- запобігання порушення працівниками технологічних вимог;
- запобігання моральному старінню використовуваної техніки та технологій;
- планування та контроль за дотриманням норм та планів виробництва, в тому числі відповідність технологічним вимогам та техніці безпеки;

- стандартизація, сертифікація, оптимізація та впорядкування виробництва.

Наразі одним із найважливіших ресурсів будь-якої організації є інформація, відповідно і захист інформації має бути на високому рівні. Інформація буває різною, починаючи від технологічної карти виготовлення цвяху, закінчуючи зміною політичного устрою держави.

Інформація оточує людину скрізь, так само, як і організацію. Вона перетинається з всіма іншими складовими економічної безпеки більше ніж інші. Тому і підхід до інформаційної безпеки в організації має бути більш комплексним.

До інформаційної безпеки відносять:

- захист від змін в інформаційному полі зовнішнього середовища (наприклад, дії конкурентів з підриву іміджу організації);
- вчасне реагування на зміни в зовнішньому середовищі (наприклад, зміни в податковому законодавстві);
- відслідковування світового техніко-технологічного прогресу та інновацій;
- дослідження практик управління та можливостей їх впровадження в організацію;
- здійснення ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення для прийняття управлінських рішень.

Інформаційна складова економічної безпеки виконує ще одну із найважливіших функцій – збереження комерційної таємниці. Також інформаційна складова має забезпечувати безперебійний доступ до необхідної інформації кожного стейкхолдера організації. До цієї інформації входять реклама організації, продукту, бренду. Метою є підвищення їх іміджу та впізнаваності.

Останніми роками велику увагу приділяють ресурсозбережним та екологічним технологіям. Тому організація, яка бажає бути

конкурентоспроможною та соціально відповідальною має впроваджувати ці технології і тим самим додатково посилювати свій імідж.

Екологічна складова економічної безпеки це не лише про «не забруднювати навколишнє середовище», це ще й про екологічну свідомість людини та убезпечення організації та її працівників від стихійних лих та техногенних катастроф.

До складу екологічної складової економічної безпеки входить захист від:

- стихійних лих;
- техногенних катастроф;
- наслідків діяльності самої організації.

Стихійні лиха майже неможливо завчасно передбачити: як, де, коли та з якою силою вони стануться. Втім, в кожному регіоні є певні особливості ландшафту та погодних умов, які збільшують або зменшують вірогідність настання того чи іншого стихійного лиха, і які треба враховувати при плануванні захисту від стихійних лих.

До прикладу, територія протягом русла річки Дніпро має підвищену небезпеку паводків, але майже відсутня небезпека лавин та зсувів, оскільки знаходиться далеко від гірських масивів.

Захист від техногенних катастроф є більш передбачуваним. Так, невідомо коли вона трапиться, але її масштаби та загрозу прогнозують ще на етапі будівництва об'єкту, який в перспективі буде становити загрозу виникнення техногенної катастрофи. Саме із такими документами та пересторогами необхідно ознайомлюватися при плануванні захисту від техногенних катастроф.

До прикладу, якщо організація знаходиться в зоні ураження можливої техногенної катастрофи з викидом хлору в повітря, менеджмент організації має бути ознайомлений з масштабами викиду, напрямком вітру, який несе небезпечний хлор та шляхами евакуації.

Також необхідно пам'ятати, що організація, яка може становити загрозу техногенної катастрофи, має розробляти всю відповідну до чинного законодавства документацію та інформувати підприємства та установи в зоні можливого ураження.

Захист від наслідків діяльності самої організації є двостороннім. Він направлений як всередину організації, так і на зовнішнє середовище.

Перше, про що організація повинна думати, коли планує брати людину на роботу: в яких умовах ця людина буде працювати?

Піклуватися про безпеку працівника на робочому місці – це визначений законом обов'язок роботодавця. Але необхідно пам'ятати, що інструктаж з техніки безпеки, захисний одяг та виплати «за шкідливість» це необхідні, але не завжди достатні умови для якісного виконання працівником своїх трудових обов'язків.

Саме тому організація має вивчати потреби в безпеці на кожному окремому робочому місці, з урахуванням того, що в просторі може розташовуватися не одне робоче місце, а декілька, і необхідно забезпечити необхідний рівень безпеки кожного працівника.

Впровадження екологічних та енергозберігаючих технологій в роботі організації, як правило, призводить одразу до кількох позитивних зрушень: окрім підвищення рівню екологічності організації, підвищується рівень іміджу, зменшується рівень викидів в навколишнє середовище та затрат, в тому числі з екологічного податку, збільшуються витрати конкурентів у конкурентній боротьбі за імідж і, як наслідок, споживачів.

Об'єктом захисту кадрової складової економічної безпеки є один із найцінніших ресурсів будь-якої організації – персонал.

Ярошевич Я.С. у своєму дослідженні економічної безпеки в умовах воєнного стану відзначає, що однією із основних проблем порушення рівню економічної безпеки є міграційні процеси, відтік та втрата кваліфікованого персоналу [38].

Забезпечення захисту персоналу створює умови для ефективного використання індивідуальних можливостей кожного працівника, а з боку організації, забезпечує їй стабільний кадровий склад та зменшує плинність кадрів, що дозволяє утримувати професіоналів всередині організації.

Таким чином організація зменшує свої витрати на навчання нового персоналу, як правило, зменшується вплив людського фактору при виробничо-комерційній діяльності (наприклад, зменшується кількість браку при виробництві або зменшується необхідний час та кількість помилок при наборі тексту та внесенні особистих даних до електронних баз).

Якісний та професійний підбір менеджменту організації може вивести її з будь-якого кризового становища, а некваліфікований менеджмент може із прибуткової багатомільйонної організації зробити банкрута.

Для розуміння, яким чином необхідно організувати підбір та захист кадрів, треба завчасно виявити можливі загрози. Вони традиційно розподіляються на внутрішні та зовнішні.

До переліку внутрішніх загроз кадрової складової економічної безпеки суб'єкта господарювання належать наступні:

- невідповідність рівня кваліфікації персоналу наявним вимогам;
- недостатня кваліфікація персоналу, неефективне функціонування системи управління людськими ресурсами;
- відсутність ефективного підходу до організації системи навчання, низький рівень мотивації;
- прорахунки під час планування потреб у людських ресурсах;
- масовий відтік кваліфікованих людських ресурсів;
- персонал націлений виключно на розв'язання внутрішніх тактичних завдань;
- співробітники зорієнтовані на додержання інтересів підрозділу;
- відсутність корпоративної політики або слабкий її рівень;
- відсутність якісної перевірки кандидатів на вакантні посади.

До переліку зовнішніх загроз кадрової складової економічної безпеки належать такі:

- вищий рівень мотивації у конкуруючих фірм (що призводить до відтоку найбільш кваліфікованих працівників до конкурентів);
- значні зусилля конкурентів щодо переманювання персоналу;
- вчинення тиску на співробітників ззовні;
- наявність у персоналу різного роду залежностей;
- інфляційні процеси (що мають бути враховані при визначенні конкурентного рівня оплати праці і складанні прогнозів щодо її динаміки у майбутньому) [34].

Інтелектуальна складова економічної безпеки дуже тісно пов'язана із технологічною та кадровою складовою, втім, більше спрямована на захист інтелектуальної власності організації, інших нематеріальних активів та носіїв інтелектуального потенціалу організації у кадровому складі (висококваліфіковані інженери, конструктори, технологи, розробники, науковці тощо).

Захист інтелектуальної власності дозволяє застосовувати в організації унікальні розробки, щоб підвищувати свій рівень конкурентоспроможності. Захист носіїв інтелектуального потенціалу організації дозволяє сформувати сталий кадровий фонд, який здійснює розробку інновацій, їх впровадження та підтримку. Їх перехід до організації-конкурента становить високий ризик втрати конкурентної переваги на ринку, а отже, може призвести до великих фінансових збитків та втрати кадрів, споживачів та партнерів.

Силова складова економічної безпеки покликана, як і кадрова складова, забезпечити фізичний та моральний захист працівників, але з метою задоволення потреб не організації, а власне працівників. Основними завданнями є планування та організація благополуччя працівника: безпека робочого місця, особиста безпека на робочому місці, створення належних умов для відтворення сил (відповідний рівень заробітної плати, нормування

праці, додаткові методи мотивації, лікарняні, відпустки, відпочинок, технологічні паузи на виробництві, тощо).

Також, як і технологічна складова, має на меті забезпечення збереження майна та фінансів організації від негативних внутрішніх та зовнішніх чинників, зокрема від навмисного псування та кримінальних посягань.

Підсумовуючи вищевикладене, головним в системі економічної безпеки організації є комплексність застосовуваних заходів, відповідно до плану, що побудовано на органічному поєднанні всіх складових комплексу економічної безпеки. Виключення однієї зі складових неминуче призведе до порушення економічної безпеки, а наслідки простежуватимуться не лише в полі виключеної складової, а й в інших складових, навіть якщо ті були повністю передбачені в своєму захисті.

1.4. Організація системи забезпечення економічної безпеки підприємства

Будь-яка організація, яка бажає довго проіснувати на ринку, рано чи пізно задумується над створенням власної системи економічної безпеки.

В залежності від розмірів організації, обов'язки системи економічної безпеки можуть виконувати:

- для малих або одноосібних організацій – власник, директор або головний бухгалтер;
- для середніх організацій – створюються цільові групи чи тимчасові підрозділи зі складу існуючих підрозділів: бухгалтерії, кадрової служби, інженерно-технічного або будь-якого іншого відділу, в якому працюють достатньо кваліфіковані для роботи над системою економічної безпеки працівники;

– для великих організацій – створюється відповідний підрозділ, мета якого в забезпеченні роботи системи економічної безпеки організації.

Зрозуміло, що вищенаведена класифікація є дуже примірною, бо реалії сьогодення показують, що часто застосовується підхід залучення сторонніх організацій та експертів для створення та підтримки системи економічної безпеки організації.

Також, зустрічаються великі організації, які не створюють окремих підрозділ, а користуються методом робочих груп, або експертних комісій.

Все це залежить від умов функціонування організації. Для прикладу, якщо організація посідає провідні позиції в галузі, в секторі економіки, в регіоні, якщо прибуток організації є сталим, а конкуренція не є високою, то в такому разі на підтримку системи економічної безпеки не потрібно витратити велику кількість коштів і часу.

І навпаки, коли організація тільки входить на ринок, що характеризується високим рівнем конкуренції, якщо прибутки організації покривають витрати і дозволяють невелике зростання, або якщо не вистачає навіть на це, то в такому разі доцільно здійснити витрати на розробку, розбудову та підтримку системи економічної безпеки, оскільки виживання організації в конкурентній боротьбі здебільшого залежить саме від неї [7].

М.І. Небава та Ю.В. Міронова визначають систему економічної безпеки як «структурований комплекс стратегічних, тактичних та оперативних заходів, спрямованих на захищеність підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз та на формування унікальних здатностей протистояти їм в майбутньому» [8].

Ключові завдання системи економічної безпеки компанії:

- оцінка та аналіз головних ризиків для організації;
- складання прогнозів рівня захищеності суб'єкта господарювання під час уникнення ризиків чи відшкодування наслідків їх впливу;

- протидія доступу на підприємство структур економічної розвідки конкуруючих фірм, злочинних угруповань та окремих суб'єктів із протиправними намірами;
- унеможливлення доступу до віртуальної бази даних компанії із злочинними намірами;
- створення дієвої системи захисту внутрішньої інформації та комерційної таємниці фірми;
- охорона матеріальних цінностей компанії;
- забезпечення захист законних прав і інтересів суб'єкта господарювання та його персоналу;
- завчасне розпізнавання ймовірних злочинних намірів щодо компанії та її персоналу з боку зовнішніх суб'єктів;
- ідентифікація, попередження й уникнення потенційних протиправних та деструктивних дій персоналу підприємства;
- захист персоналу фірми від насильницьких намірів;
- створення оптимального й комплексного інформаційно-аналітичного забезпечення системи управління економічною безпекою;
- створення та активне застосування інноваційного забезпечення системи управління економічною безпекою компанії;
- формування та ухвалення найбільш раціональних управлінських рішень у сфері стратегії й тактики забезпечення економічної безпеки компанії;
- організація систематичного контролю за ефективністю функціонування системи економічної безпеки, поліпшення її складових.

Схематично систему економічної безпеки підприємства наведено на рис. 1.1, вона включає в себе ресурси, необхідні як для функціонування підприємства, так і системи економічної безпеки, а також, рівневі елементи залучення ресурсів та їх вплив на ефективність функціонування організації.

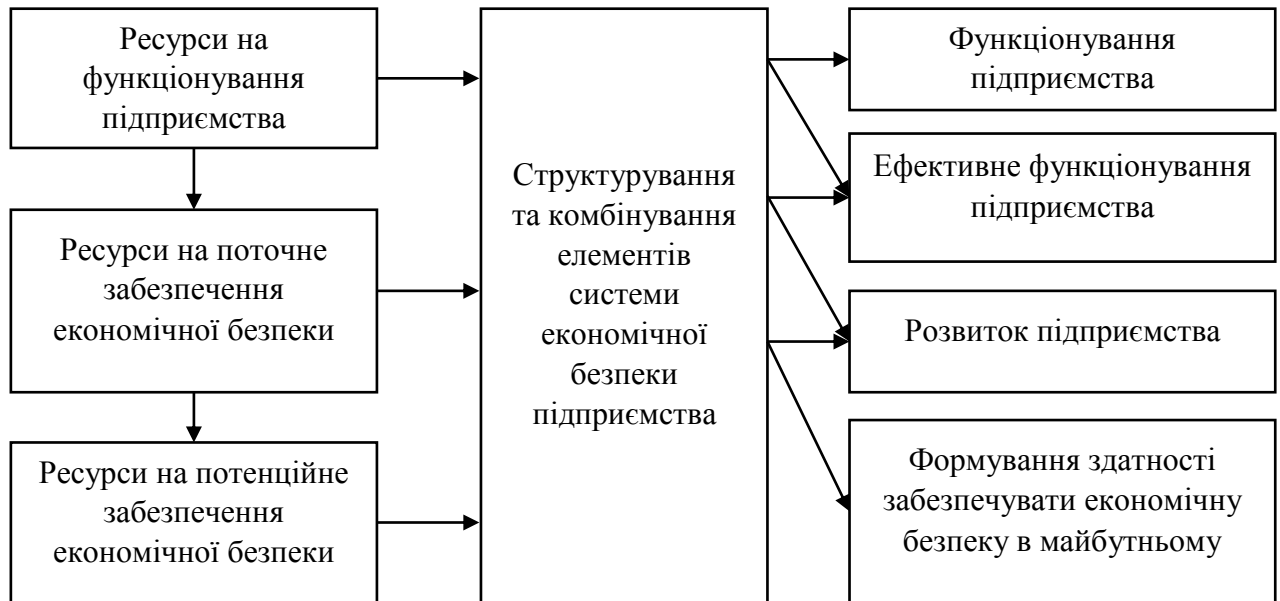

Рис. 1.1. Система економічної безпеки підприємства

Джерело: [8]

Основними принципами системи економічної безпеки є:

- принцип законності – діяльність в межах чинного законодавства;
- принцип економічної доцільності – витрати на систему економічної безпеки не мають перевищувати потенційну шкоду;
- принцип своєчасності – надання переваги попередженню загроз, а не усуненню наслідків;
- принцип комплексності – взаємодія всіх систем, структур та підрозділів для досягнення максимальної ефективності системи економічної безпеки;
- принцип гнучкості – підхід до вирішення проблеми відповідно кожного унікального випадку, прогнозування альтернатив розвитку подій та альтернатив вирішення [3].

Організаційна структура забезпечення економічної безпеки компанії містить такі елементи:

Планово-економічний відділ (відділ економічного аналізу, аналітичний відділ), який розробляє плани аналітичної роботи у сфері

економічної безпеки і здійснює контроль за їх реалізацією, забезпечує методичний супровід внутрішнього та зовнішнього аналізу економічної безпеки, опікується організацією й аналізом результатів загального рівня безпеки компанії та структурних підрозділів, здійснює вивчення можливостей і перспектив забезпечення економічної безпеки у наступні періоди часу, формує напрями підвищення ефективності витрат ресурсів для цілей забезпечення економічної безпеки.

Виробничий відділ – вивчає показники випуску продукції підприємства у натуральному вимірі, стан виконання плану випуску продукції за кількістю та асортиментом, показники ритмічності виробництва, поліпшення якості продукції, застосування новітньої техніки і технологічних рішень, обсяг витрат матеріальних ресурсів, формує заходи щодо зниження трудомісткості виробництва продукції, вирішує завдання технічної й організаційної підготовки виробництва та ін.

Технічні відділи головного механіка й енергетика вивчають рівень безпечності експлуатації обладнання, додержання планів-графіків ремонту і модернізації основних засобів, якість і собівартість проведення ремонту, рівень використання виробничих потужностей, оптимальність витрат енергоресурсів. Ці відділи можуть сприяти підвищенню рівня економічної безпеки шляхом розробки пропозицій щодо застосування енергозберігаючих технологій та ефективних технологічних процесів.

Відділ постачання – здійснює контроль за якістю і своєчасністю матеріально-технічного забезпечення виробничого процесу, дотриманням плану постачань за термінами, обсягом, номенклатурою, якістю, станом і збереженням запасів на складах, дотриманням нормативів відпуску матеріалів, раціональністю транспортно-заготівельних витрат, вартістю матеріальних ресурсів, які були придбані.

Відділ збуту – вивчає дотримання договірних зобов'язань і планів постачання продукції клієнтам за обсягом, термінами, якістю,

номенклатурою, досліджує виконання плану реалізації продукції і понесених витрат, здійснює контроль за дотриманням норм складських запасів і зберіганням продукції, аналізує ринок збуту та оптимальність господарських зв'язків. На рівень економічної безпеки компанії впливає своєчасність розрахунків за реалізовану продукцію.

Відділ праці і заробітної плати вивчає стан організації праці, чисельність працівників у розрізі категорій і професій, рівень використання робочого часу, обсяг фонду заробітної плати, досліджує ефективність форм і систем оплати і стимулювання праці персоналу, рівень продуктивності праці на підприємстві. Рівень матеріального і нематеріального стимулювання персоналу впливає на стан економічної безпеки суб'єкта господарювання. При зменшенні цього рівня працівник є схильним до продажу конфіденційних даних конкуруючим фірмам, розкрити комерційну таємницю, не має зацікавленості у зростанні обсягів реалізації продукції.

Бухгалтерія та фінансовий відділ вивчає стан виконання кошторисів загальновиробничих, адміністративних витрат та витрат на збут, кошторису витрат на виробництво, собівартість реалізованої продукції, виконання плану прибутку і його використання, здійснює аналіз бухгалтерського балансу, фінансового стану, витрат оборотних коштів і спеціальних фондів, контролює фінансовий стан і платоспроможність компанії. Важливість ефективної діяльності даного відділу складно переоцінити, оскільки саме від нього залежить імідж, репутація суб'єкта господарювання, належного рівня яких можна досягти тільки за умов високого рівня економічної безпеки компанії [8].

Сабецька Т.І. у своїй праці наводить наступну структуру елементів комплексної системи фінансово-економічної безпеки (рис. 1.2.) [23].

Побудова комплексної системи економічної безпеки має ґрунтуватись на об'єктивній необхідності, що підтверджена аналітичними розрахунками та експертними оцінками.

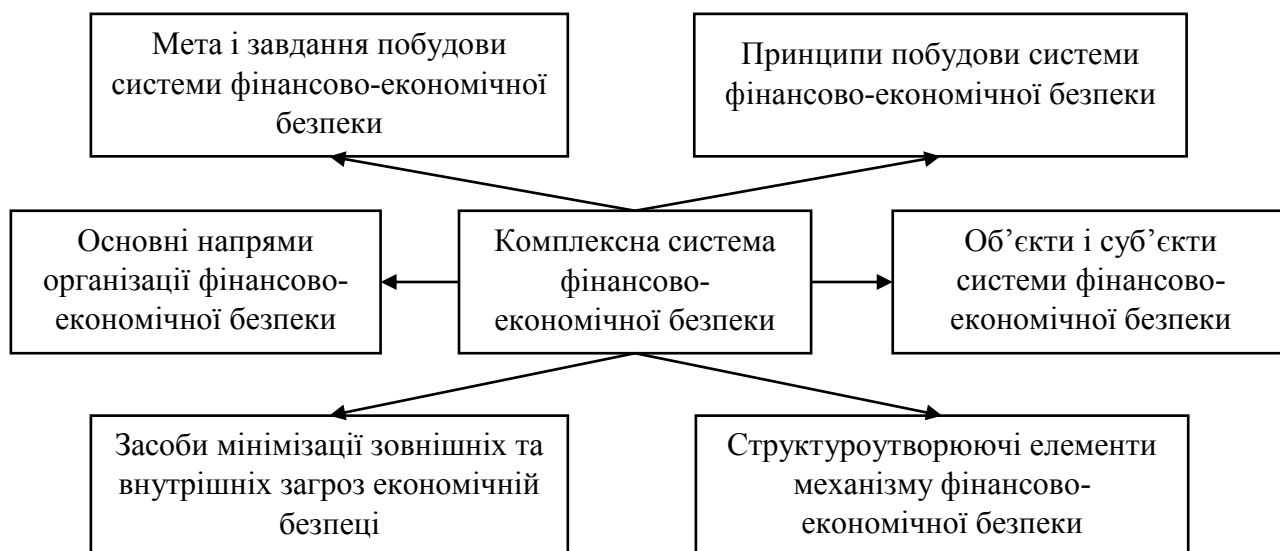

Рис. 1.2. Елементи комплексної системи фінансово-економічної безпеки

Джерело: [23]

Одним із ключових аналітичних чинників є фінансовий стан підприємства, який є всеохоплюючим та має аналізуватися за кількісним та якісним підходом. Якісний аналіз фінансового стану може бути здійснено виключно експертним методом оцінювання на основі даних про рівень технічного оснащення, конкурентоздатності, якості облікової політики, рівню кваліфікації персоналу та за іншими якісними показниками, а кількісний аналіз здійснюється на основі даних звітності підприємства, оцінюванні показників рентабельності, оборотності, прибутковості, імовірності банкрутства та фінансових результатів [4].

Загалом, аналізуючи наявні результати досліджень та порівнюючи їх між собою можна дійти висновку, що вищевказана структура підходить для опису побудови комплексної системи економічної безпеки за будь-якою функціональною складовою економічної безпеки.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АТ «ГІДРОСИЛА»

2.1. Загальна характеристика діяльності АТ «Гідросила»

Історія акціонерного товариства «Гідросила» досить довга. Підприємство почало свою діяльність в 1930 році з відкриття у м. Кіровоград слюсарно-механічних майстерень.

В 1955 році було налагоджено виробництво водяних та масляних насосів до дизельних двигунів, а в 1958 році – виробництво насосів шестеренних та випуск першого НШ, який став початком стрімкого розвитку машинобудування у регіоні.

В 1980 році освоєння виробництва аксіально-поршневих машин (АПМ) – гідростатичної трансмісії (ГСТ) об'ємних гідроприводів за придбаною ліцензією німецької фірми Sauer-Sundstrand.

В 2001 році, зважаючи на стрімкий ріст прибутків компанії, за рахунок розширеного відтворення основного капіталу та відкриття нових виробництв було прийнято рішення про необхідність утворити керуючу компанію – «Гідросила ГРУП».

В 2003 році у зв'язку із підвищенням попиту на виробництво рукавів високого тиску було прийнято рішення скористатися можливістю отримувати прибутки у ще не переповненій ніші і створити таке виробництво. Результатом цього рішення було відкриття виробництва рукавів високого тиску на підприємстві «Гідросила ЛЕДА».

В 2004 році було створено дистриб'юторську компанію в м. Астана, Казахстан, у зв'язку із можливістю завоювати нові закордонні ринки в Азії, в яких був дуже високий попит на продукцію підприємств «Гідросила ГРУП».

В 2006 році було придбано завод з виробництва гідророзподільників та гідроциліндрів «Гідросила МЗТГ». В 2007 році було створено підприємство з виробництва гідроциліндрів «Гідросила ТЕТІС».

В 2009 році для оптимізації виробництва було вирішено відділити виробництво аксіально-поршневих машин від АТ «Гідросила», внаслідок чого було утворено підприємство «Гідросила АПМ». Також того року було відкрито регіональне представництво в Шанхаї – Power Hydraulics Trading (Shanghai) Co. Ltd.

В 2011 році підприємство перевершило будь-які очікування – виробництво шестеренних насосів під торговою маркою «Гідросила» перевищило в кількості один мільйон насосів на рік.

В 2013 році у зв'язку із нарощенням виробництва насосів було прийнято рішення про створення підприємства з виробництва заготівельних матеріалів – виливків із сірого та високоміцного чавуну «МЕТАЛИТ».

В 2017 році в зв'язку із розширенням ринку збуту на захід Європи було прийнято рішення про необхідність відкрити представництво в Європейському Союзі – Sp. z. o. o. «Hydrosila EU», м. Вроцлав (Польща) [21].

Спираючись на Статут (Додаток А) можна зазначити, що головним видом економічної діяльності АТ «Гідросила» виробництво гідравлічного та пневматичного устаткування.

Крім того, підприємство виконує й низку інших видів господарської діяльності: виробництво машин і устаткування для добувної промисловості та будівництва, ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування, установлення та монтаж машин і устаткування, оптова торгівля деталями та приладдям для автотранспортних засобів, тощо.

Метою діяльності є:

- одержання прибутку;
- ефективне використання власних та залучених коштів;

- задоволення потреб населення в його послугах (роботах, товарах);
- реалізація на основі отриманого доходу інтересів Товариства, а також економічних та соціальних інтересів трудового колективу;
- забезпечення споживчого ринку широким асортиментом продукції власного виробництва;
- забезпечення на основі отриманого прибутку інтересів акціонерів Товариства.

Розмір статутного капіталу становить п'ятдесят мільйонів гривень та поділяється на один мільярд простих акцій номінальною вартістю 0,05 гривень кожна.

Свою місію АТ «Гідросила» визначає наступним чином: «Задоволення потреб ринку в гідравлічному обладнанні для мобільних машин та іншому обладнанні шляхом його розробки, використання високоефективних технологій виробництва, кваліфікованого персоналу, ґрунтуючись на розвитку традицій підприємства в області новачій, якості, культури виробництва та взаємовідношень між людьми».

Опис зовнішніх характеристик діяльності підприємства, та їх аналіз дозволяють побачити яким чином організацію бачать споживачі, партнери та конкуренти на ринку. Довга історія успішного функціонування підприємства вказує на вдалий менеджмент та правильні управлінські рішення, що дозволяють організації розвиватися в стабільних умовах та утримуватися «на плаву» в період криз.

Але найкращими показниками діяльності завжди були і будуть результати. Результати організації, що здійснює комерційну діяльність – це фінанси організації, що виражені в прибутку, обсягах сплачених податків, кількості реалізованих товарів чи послуг, масив основних засобів та багато інших показників, та що відображено в балансі та звіті про фінансові результати.

Для того, щоб охарактеризувати функціональність даного підприємства, скористаємося даними, що містяться документах річної фінансової звітності за останні п'ять років (2018-2022 роки), проведемо аналіз динаміки зміни показників та фінансово-економічного стану організації.

Показники, які необхідно проаналізувати та дати оцінку динаміки їх змін:

- розмір валюти балансу,
- первісна вартість основних засобів,
- знос основних засобів,
- обсяг запасів,
- обсяг поточної дебіторської заборгованості,
- обсяг грошей та їх еквівалентів,
- розмір власного капіталу,
- розмір нерозподіленого прибутку,
- розмір поточних зобов'язань та забезпечень,
- розмір поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги,
- розмір поточної кредиторської заборгованості за одержаними авансами.

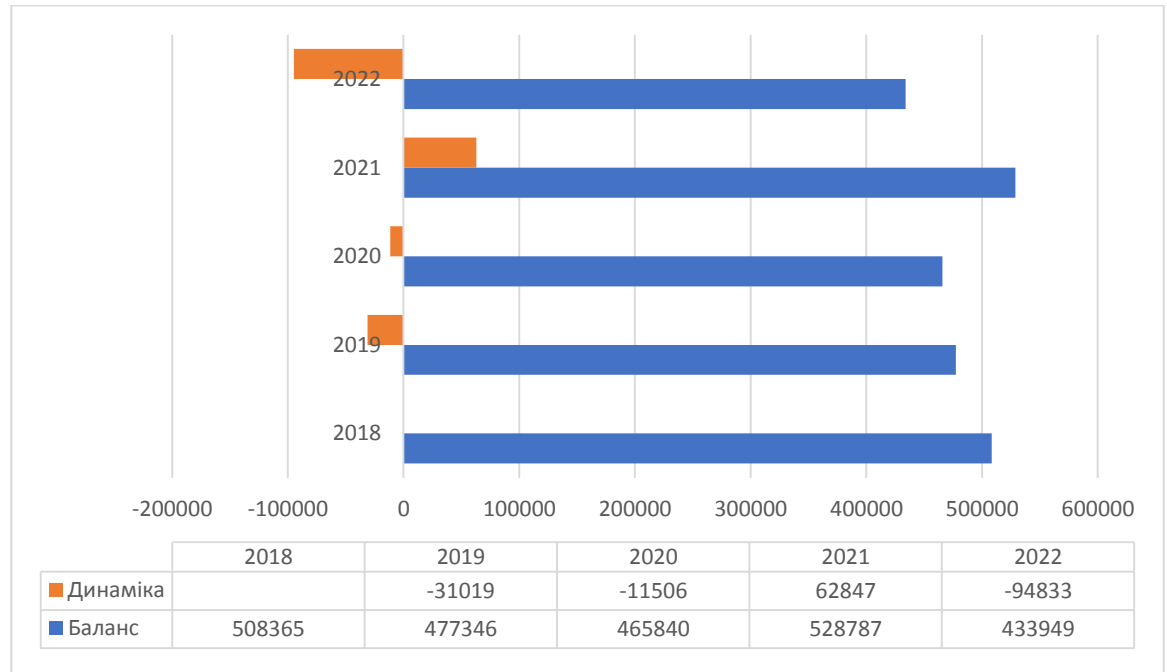
Найпершим показником, на який звертає увагу будь-хто, хто проводить дослідження фінансово-економічного стану є валюта балансу.

Валюта балансу – це один із основних показників діяльності підприємства, який показує кількість коштів у всіх можливих формах, завдяки яким живе та функціонує підприємство.

Тож розпочнемо аналіз з цього показника. Для зручності та наочності відображення даних наведемо їх у вигляді рис. 2.1.

Розмір валюти балансу мав такі показники: в 2018 році він складав 508365 тис. грн, в 2019 році валюта балансу зазнала незначного зменшення

на 31019 тис. грн і склала 477346 тис. грн, в 2020 році темпи зменшення скоротилися до 11506 тис. грн і валюта балансу становила 465840 тис. грн, в 2021 році помітно ріст розміру валюти балансу на 62847 тис. грн до обсягу 528787 тис. грн, а в 2022 році валюта балансу зазнала різкого зменшення на 94833 тис. грн та склала 433949 тис. грн.

**Рис. 2.1. Розмір валюти балансу АТ «Гідросила»
в 2018-2022 роках в тис. грн**

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

За даними графічної таблиці прослідковується динаміка до спаду обсягів розміру валюти балансу. Якщо в період 2018-2020 років спадання було незначним (31019 та 11506 тис. грн відповідно), у порівнянні із сумою валюти балансу, то період 2021-2022 років можна охарактеризувати як період переживання організацією складних економічних умов, оскільки валюта балансу стрімко виросла в 2021 році на 62847 тис. грн, що компенсувало втрати валюти балансу протягом 2018-2020 років, а потім так само стрімко знизилася в 2022 році, але вже на 94838 тис. грн. Загалом за досліджуваний період валюта балансу зменшилася на 74416 тис. грн, або на 14,6% в порівнянні з розміром валюти балансу в 2018 році.

Наступним досліджуваним показником буде первісна вартість основних засобів, динаміку зміни якої наведено на рис. 2.2.

Первісна вартість основних засобів мала такі показники: в 2018 році вона складала 440088 тис. грн і кожного року вона зростала відповідно: в 2019 році на 7279 тис. грн і склала 447367 тис. грн, в 2020 році на 20035 тис. грн і склала 467402 тис. грн, в 2021 році на 58481 тис. грн і склала 525883 тис. грн, а в 2022 році на 9477 тис. грн та склала 535360 тис. грн.

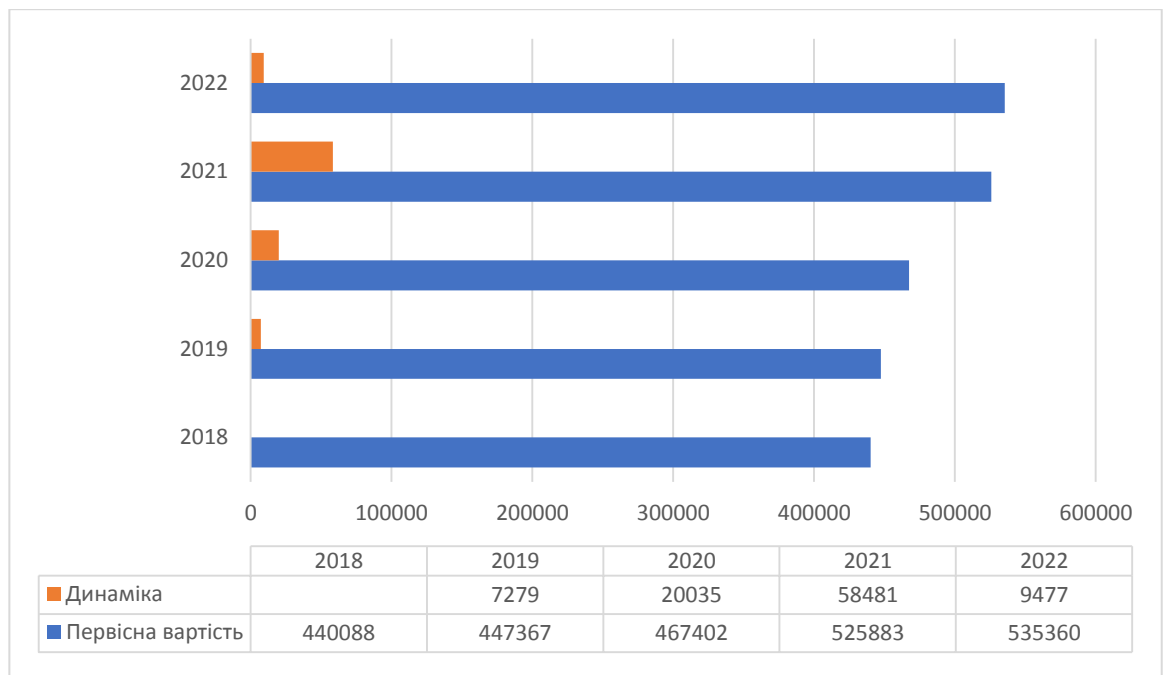

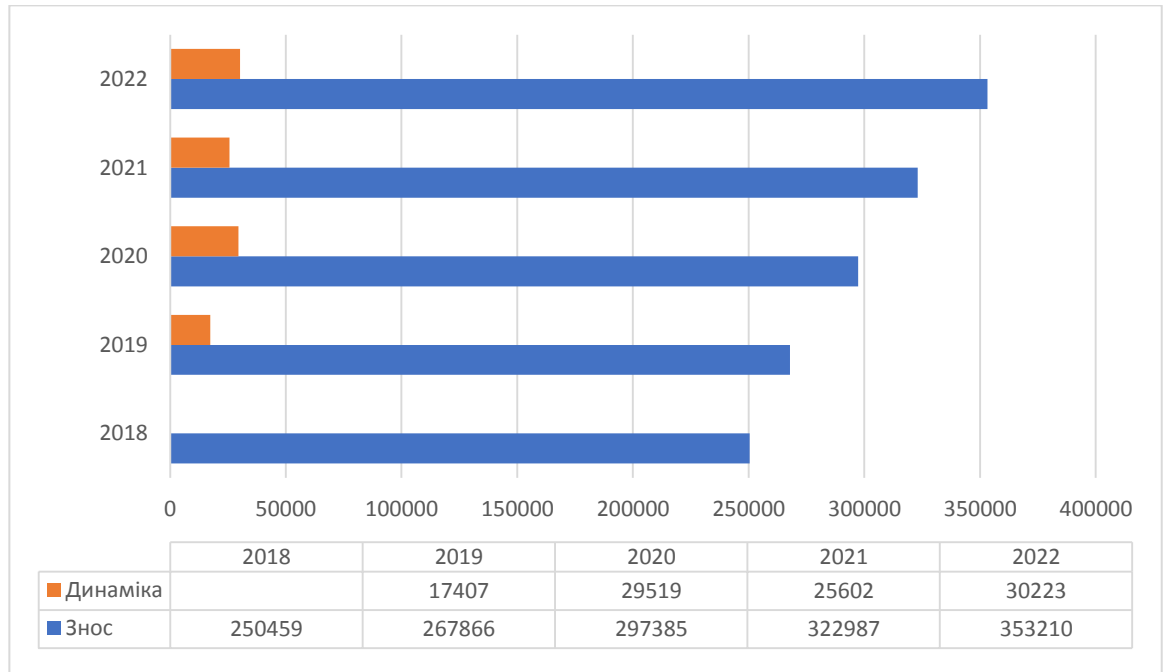
Рис. 2.2. Первісна вартість основних засобів АТ «Гідросила» в 2018-2022 роках у тис. грн

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

Виходячи з даних графічної таблиці рис. 2.2, можна зазначити, що первісна вартість основних засобів АТ «Гідросила» має тенденцію до поступового зростання. Протягом досліджуваного періоду розмір первісної вартості основних засобів АТ «Гідросила» збільшився на 95272 тис. грн, або на 21,7% в порівнянні з розміром первісної вартості основних засобів у 2018 році.

В графічній таблиці (рис. 2.3) наведено інформацію про масштаби зносу основних засобів.

Знос основних засобів мав такі показники: в 2018 році він складав 250459 тис. грн і кожного року зростав відповідно: в 2019 році на 17407 тис. грн і склав 267866 тис. грн, в 2020 році на 29519 тис. грн і склав 297385 тис. грн, в 2021 році на 25602 тис. грн і склав 322987 тис. грн, а в 2022 році на 30223 тис. грн та склав 353210 тис. грн.

**Рис. 2.3. Знос основних засобів АТ «Гідросила»
в 2018-2022 роках у тис. грн**

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

Виходячи з даних графічної таблиці (рис. 2.3), можна зазначити, що нарахування зносу основних засобів АТ «Гідросила» має тенденцію до постійного зростання, що характеризується відносною сталістю. Протягом досліджуваного періоду розмір нарахованого зносу основних засобів АТ «Гідросила» збільшився на 102751 тис. грн, або на 41% в порівнянні з розміром первісної вартості нарахованого зносу основних засобів у 2018 році.

В графічній таблиці (рис. 2.4) проілюстровано динаміку зміни обсягів запасів АТ «Гідросила». Необхідно зауважити, що у складі запасів

знаходяться як складські запаси, так і виробничі запаси, незавершене виробництво та запаси готової продукції.

Обсяг запасів мав такі показники: в 2018 році він складав 76288 тис. грн, в 2019 році валюта обсяг запасів зріс на 19847 тис. грн і склав 96135 тис. грн, в 2020 році спостерігалось зменшення на 14357 тис. грн до 81778 тис. грн, в 2021 році обсяг запасів знову зріс на 21331 тис. грн до обсягу 103109 тис. грн, а в 2022 році знов зменшився на 9649 тис. грн та склав 93460 тис. грн.

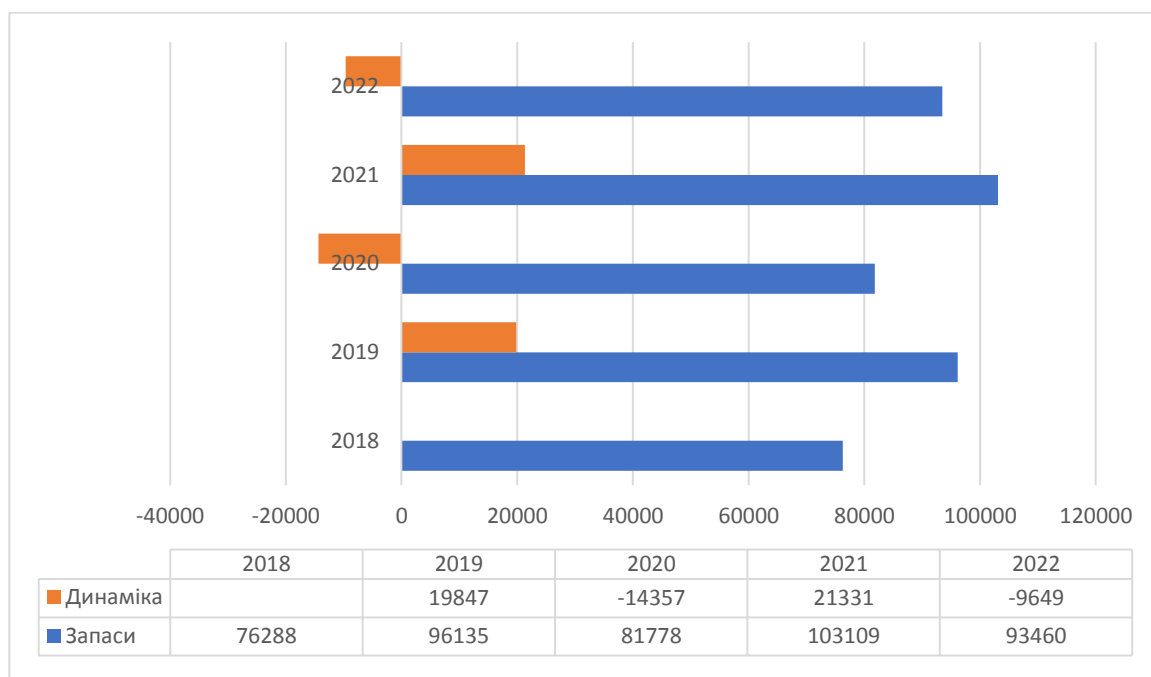

Рис. 2.4. Обсяг запасів АТ «Гідросила» в 2018-2022 роках в тис. грн

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

Виходячи з даних графічної таблиці (рис. 2.4), можна зазначити, що розмір обсягів запасів АТ «Гідросила» характеризується таким, що коливається з тенденцією до поступового зростання. Протягом досліджуваного періоду розмір обсягів запасів АТ «Гідросила» збільшився на 17172 тис. грн, або на 22,5% в порівнянні з розміром обсягів запасів у 2018 році.

Наступним показником, що досліджується, є обсяг поточної дебіторської заборгованості, динаміку якого на рис. 2.5.

Обсяг поточної дебіторської заборгованості мав такі показники: в 2018 році він складав 154604 тис. грн і кожного року зменшувався відповідно: в 2019 році на 34591 тис. грн і склав 120013 тис. грн, в 2020 році на 12711 тис. грн і склав 107302 тис. грн, в 2021 році на 3014 тис. грн і склав 104288 тис. грн, але в 2022 році спостерігалось невелике зростання показника на 590 тис. грн до обсягу 104878 тис. грн.

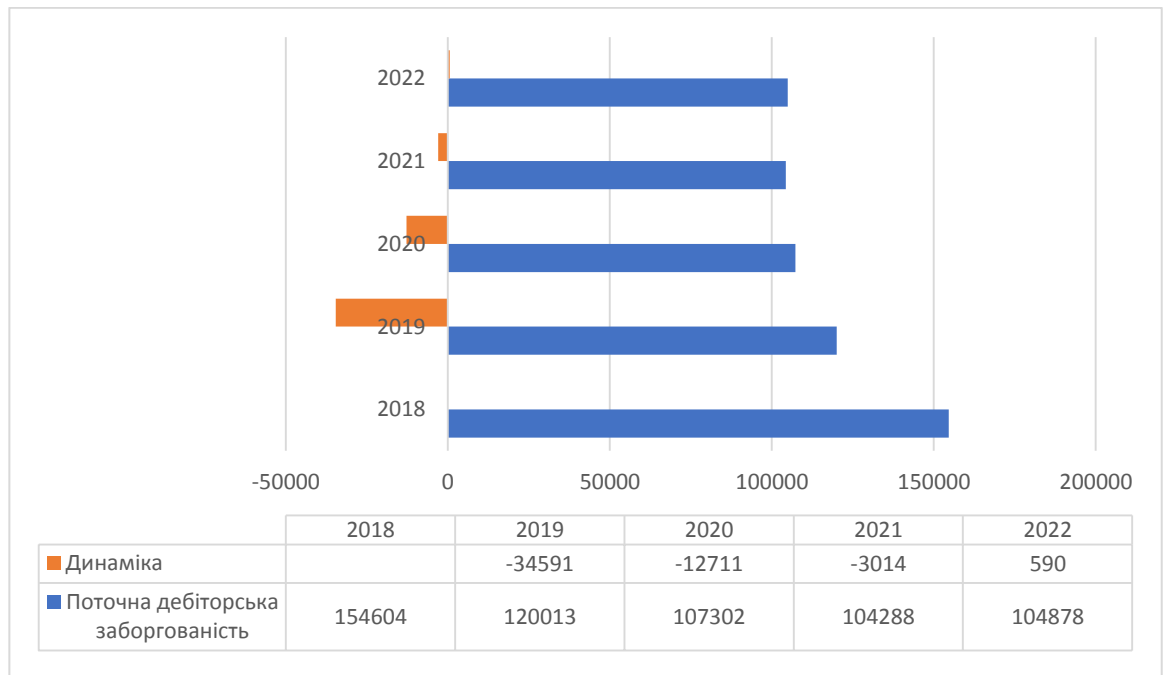

Рис. 2.5. Обсяг поточної дебіторської заборгованості

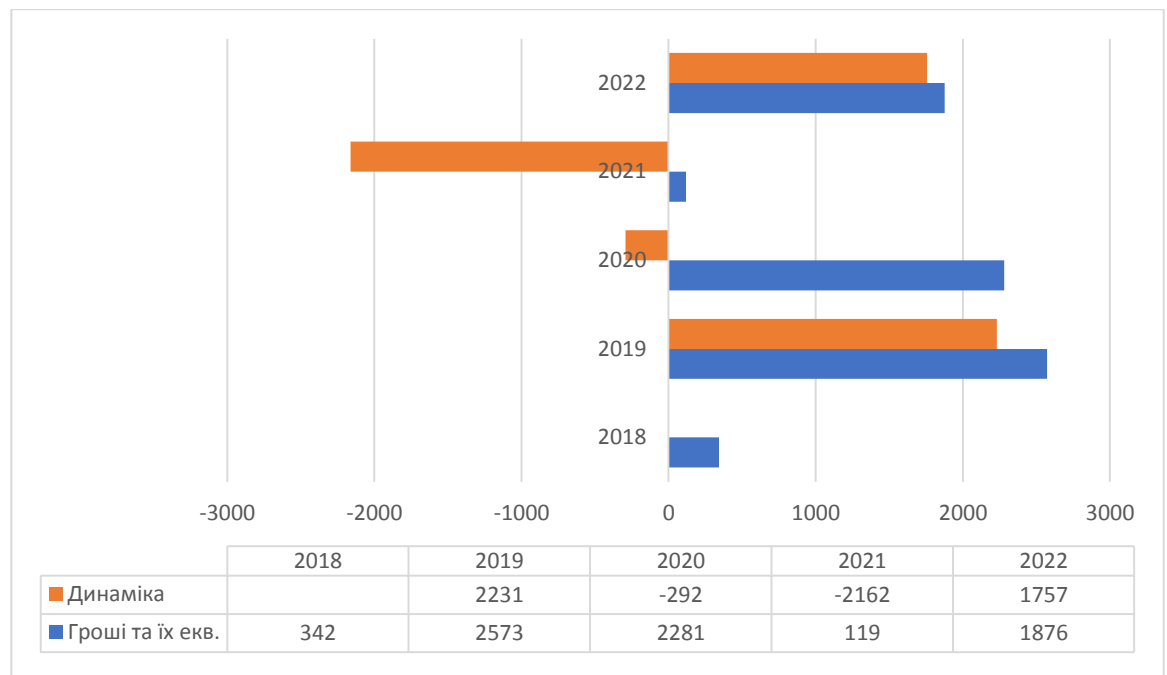
АТ «Гідросила» в 2018-2022 роках в тис. грн

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

Виходячи з даних графічної таблиці (рис. 2.5), можна зазначити, що розмір обсягів поточної дебіторської заборгованості АТ «Гідросила» має тенденцію до поступового зменшення показника. Протягом досліджуваного періоду розмір обсягів поточної дебіторської заборгованості АТ «Гідросила» зменшився на 49726 тис. грн, або на 32,2% в порівнянні з розміром обсягів поточної дебіторської заборгованості у 2018 році.

Одним із найважливіших показників в операційній діяльності організації є обсяги грошей та їх еквівалентів, динаміка яких проілюстрована в графічній таблиці (рис. 2.6).

Обсяг грошей та їх еквівалентів мав такі показники: в 2018 році він складав 342 тис. грн і кожного року мав різну тенденцію: в 2019 році різко зріс на 2231 тис. грн і склав 2573 тис. грн, в 2020 році спостерігався невеликий спад на 292 тис. грн до обсягу 2281 тис. грн, в 2021 році темпи спаду різко зросли до показника в 2162 тис. грн. і обсяг склав 119 тис. грн, але в 2022 році спостерігалось таке ж різке зростання показника на 1757 тис. грн до обсягу 1876 тис. грн.

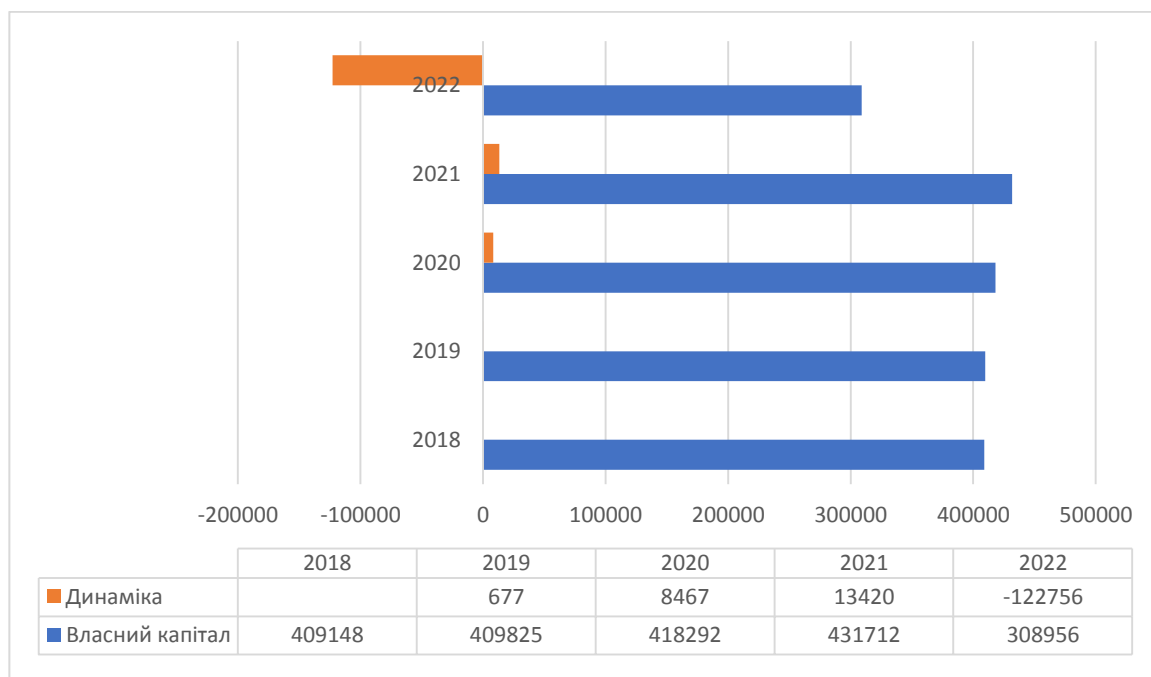
**Рис. 2.6. Обсяг грошей та їх еквівалентів АТ «Гідросила»
в 2018-2022 роках в тис. грн**

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

Виходячи з даних графічної таблиці (рис. 2.6), можна зазначити, що обсяг грошей та їх еквівалентів АТ «Гідросила» не має чіткої тенденції та напряму залежить від операційної діяльності. Протягом досліджуваного періоду обсяг грошей та їх еквівалентів АТ «Гідросила» збільшився на 1534 тис. грн, або на 448,5% в порівнянні з обсягом грошей та їх еквівалентів у 2018 році.

При розрахунках прибутковості бізнесу та імовірності банкрутства важливу роль відіграє показник розміру власного капіталу, динаміку якого

проілюстровано на рис. 2.7. Розмір власного капіталу мав такі показники: в 2018 році він складав 409148 тис. грн і кожного року поступово зростав: в 2019 році на 677 тис. грн і склав 409825 тис. грн, в 2020 році на 8467 тис. грн до розміру 418292 тис. грн, в 2021 році на 13420 тис. грн і склав 431712 тис. грн, але в 2022 році показник стрімко зменшився на 122756 тис. грн до розміру 308956 тис. грн.

**Рис. 2.7. Розмір власного капіталу АТ «Гідросила»
в 2018-2022 роках в тис. грн**

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

Виходячи з даних графічної таблиці (рис. 2.7), можна зазначити, що розмір власного капіталу АТ «Гідросила» мав тенденцію до повільного зростання, окрім 2022 року, що характеризується різким спаданням розміру показника. Протягом досліджуваного періоду розмір власного капіталу АТ «Гідросила» зменшився на 100192 тис. грн, або на 24,5% в порівнянні з розміром власного капіталу у 2018 році.

Ключовими складовими у розрахунку власного капіталу є статутний капітал та нерозподілений прибуток. Статутний капітал АТ «Гідросила» протягом досліджуваного періоду не зазнав змін та становив 50000 тис. грн.

Тому є доцільним проаналізувати розмір нерозподіленого прибутку АТ «Гідросила» для розуміння змін у показнику власного капіталу та проілюструвати динаміку змін у графічній таблиці (рис. 2.8).

Розмір нерозподіленого прибутку мав такі показники: в 2018 році він складав 347736 тис. грн і кожного року поступово зростав: в 2019 році на 728 тис. грн і склав 348464 тис. грн, в 2020 році на 8487 тис. грн до розміру 356951 тис. грн, в 2021 році на 13445 тис. грн і склав 370396 тис. грн, але в 2022 році показник стрімко зменшився на 143832 тис. грн до розміру 226564 тис. грн.

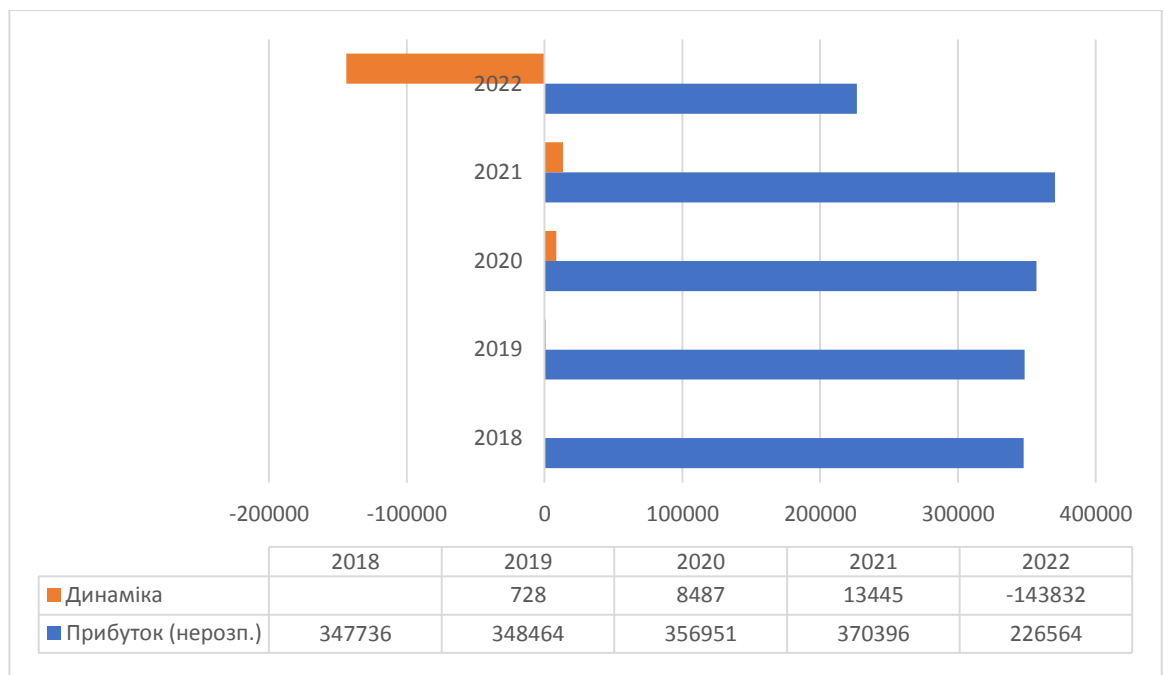

Рис. 2.8. Розмір нерозподіленого прибутку АТ «Гідросила»

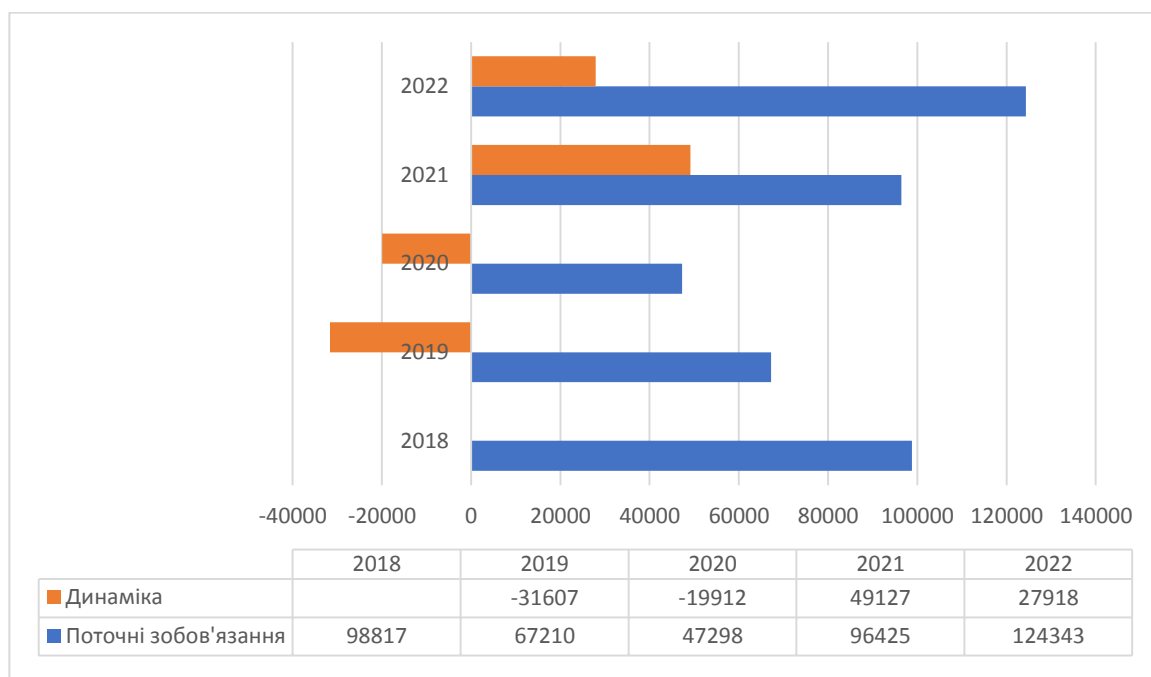
в 2018-2022 роках в тис. грн

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

Виходячи з даних рис. 2.8, визначено, що розмір нерозподіленого прибутку АТ «Гідросила» мав тенденцію, аналогічну до показника власного капіталу (повільного зростання), крім 2022 року, що характеризується різким спаданням розміру показника. Протягом досліджуваного періоду розмір нерозподіленого прибутку АТ «Гідросила» зменшився на 121172 тис. грн, або на 34,8% в порівнянні з розміром нерозподіленого прибутку у 2018 році.

В графічній таблиці (рис. 2.9) відображено динаміку зміни розміру поточних зобов'язань та забезпечень АТ «Гідросила» у 2018-2022 роках.

Розмір поточних зобов'язань та забезпечень мав такі показники: в 2018 році він складав 98817 тис. грн і мав змінну тенденцію: в 2019 році зменшився на 31607 тис. грн і склав 67210 тис. грн, в 2020 році продовжував зменшуватися на 19912 тис. грн до розміру 47298 тис. грн, в 2021 році почав зростати на 49127 тис. грн і склав 96425 тис. грн, в 2022 році продовжив зростати на 27918 тис. грн до розміру 124343 тис. грн.

**Рис. 2.9. Розмір поточних зобов'язань та забезпечень
АТ «Гідросила» в 2018-2022 роках в тис. грн**

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

Виходячи з даних графічної таблиці рис. 2.9, можна зазначити, що розмір поточних зобов'язань та забезпечень АТ «Гідросила» не має чітко вираженої тенденції. Протягом досліджуваного періоду розмір поточних зобов'язань та забезпечень АТ «Гідросила» збільшився на 25526 тис. грн, або на 25,8% в порівнянні з розміром поточних зобов'язань та забезпечень у 2018 році.

В складі поточних зобов'язань та забезпечень в 2018-2019 роках переважали короткострокові кредити банків, 57605 та 29857 тис. грн відповідно, з 2020 року цей показник відсутній, що говорить про погашення короткострокових кредитів за цей період.

Протягом всього досліджуваного періоду у складі вищевказаного показника також суттєво переважала поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, динаміку якої проілюстровано на рис. 2.10.

Розмір поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги мав такі показники: в 2018 році він складав 19962 тис. грн і мав змінну тенденцію: в 2019 році зменшився на 5644 тис. грн і склав 14318 тис. грн, в 2020 році почав зростати на 11121 тис. грн до розміру 25439 тис. грн, в 2021 році стрімко зріс на 30640 тис. грн і склав 56079 тис. грн, а в 2022 році так само стрімко зменшився на 21404 тис. грн і склав 34675 тис. грн.

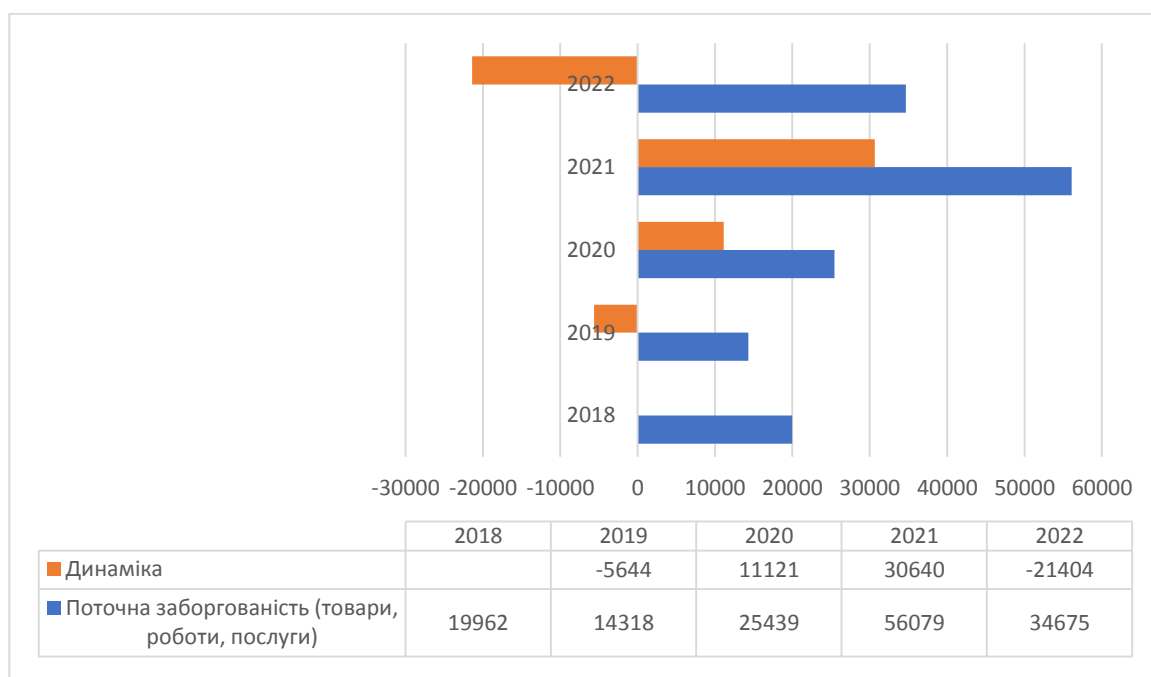

Рис. 2.10. Розмір поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги АТ «Гідросила» в 2018-2022 роках в тис. грн

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

Виходячи з даних графічної таблиці (рис. 2.10), можна зазначити, що розмір поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги має

схожу тенденцію до поточних зобов'язань та забезпечень АТ «Гідросила», а саме, не має чітко вираженої тенденції. Протягом досліджуваного періоду розмір поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги АТ «Гідросила» збільшився на 14713 тис. грн, або на 73,7% в порівнянні з розміром поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги у 2018 році.

Наступним ключовим показником у поточних зобов'язаннях та забезпеченнях є поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами, динаміка якого проілюстрована в графічній таблиці (рис. 2.11).

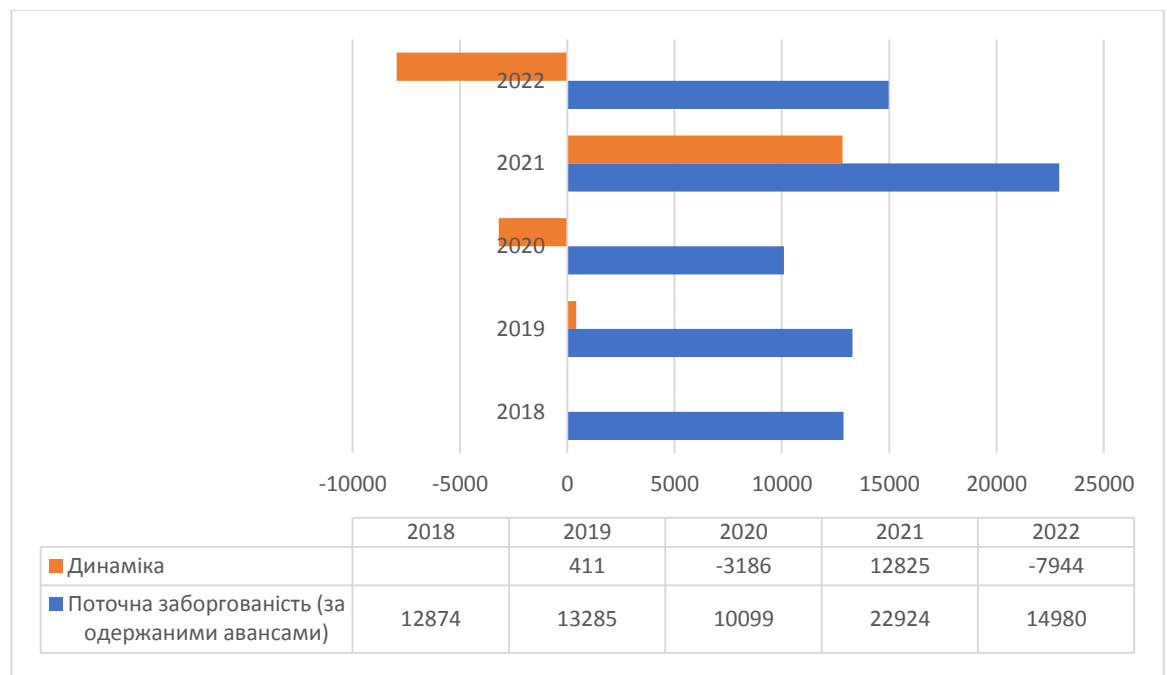

Рис. 2.11. Розмір поточної кредиторської заборгованості за одержаними авансами АТ «Гідросила» в 2018-2022 роках в тис. грн

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

Розмір поточної кредиторської заборгованості за одержаними авансами мав такі показники: в 2018 році він складав 12874 тис. грн і мав змінну тенденцію: в 2019 році спостерігалось невелике зростання на 411 тис. грн до 13285 тис. грн, в 2020 році зменшився на 3186 тис. грн до розміру 10099 тис. грн, в 2021 році стрімко зріс на 12825 тис. грн до розміру 22924 тис. грн, а в 2022 році зменшився на 7944 тис. грн і склав 14980 тис. грн.

Виходячи з даних графічної таблиці рис. 2.11, можна зазначити, що розмір поточної кредиторської заборгованості за одержаними авансами АТ «Гідросила», має тенденцію до коливання показника. Протягом досліджуваного періоду розмір поточної кредиторської заборгованості за одержаними авансами АТ «Гідросила» збільшився на 2106 тис. грн, або на 16,4% в порівнянні з розміром поточної кредиторської заборгованості за одержаними авансами у 2018 році.

Підводячи підсумки аналізу наявних даних про функціонування АТ «Гідросила» протягом 2018-2022 років, спостерігаємо загальну тенденцію до утримання стабільних показників діяльності організації. Негативними тенденціями є зменшення валюти балансу та власного капіталу, в основному через зменшення розміру нерозподіленого прибутку. Позитивною тенденцією є збільшення первісної вартості основних засобів, що вказує на розвиток матеріально-технічної бази організації.

2.2. Аналіз фінансово-економічного стану АТ «Гідросила»

Аналіз фінансово-економічного стану організації доцільно починати з аналізу фінансових результатів діяльності. Для обґрунтованості аналізу фінансово-економічного стану необхідно робити його спираючись на аналіз поточного стану організації, аналізу загальних характеристик діяльності та аналізу фінансових результатів.

До складу показників, які необхідно проаналізувати та дати оцінку відносяться: чистий дохід від реалізації продукції, загальний обсяг доходів, собівартість реалізованої продукції, загальний обсяг витрат, фінансовий результат до оподаткування, розмір сплаченого податку на прибуток, чистий прибуток.

Першим аналізованим показником є чистий дохід від реалізації продукції. Розмір та динаміку зміни показника відобразимо на рис. 2.12.

Чистий дохід від реалізації продукції мав такі показники: в 2018 році він складав 571227 тис. грн і мав змінну тенденцію: в 2019 році спостерігалось зменшення на 66286 тис. грн до 504941 тис. грн, в 2020 році було місце невеликому збільшенню показника на 7749 тис. грн до розміру 512690 тис. грн, в 2021 році стрімко зріс на 141547 тис. грн до розміру 654237 тис. грн, а в 2022 році так само стрімко зменшився на 132139 тис. грн і склав 522098 тис. грн.

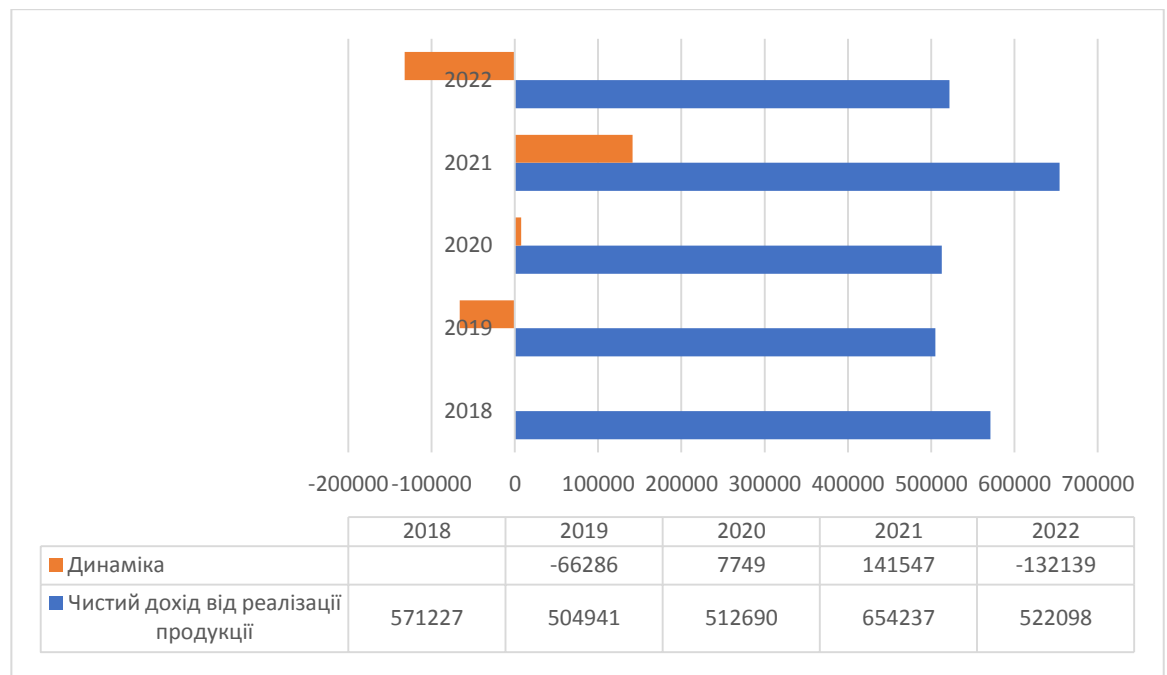

Рис. 2.12. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) АТ «Гідросила» в 2018-2022 роках в тис. грн

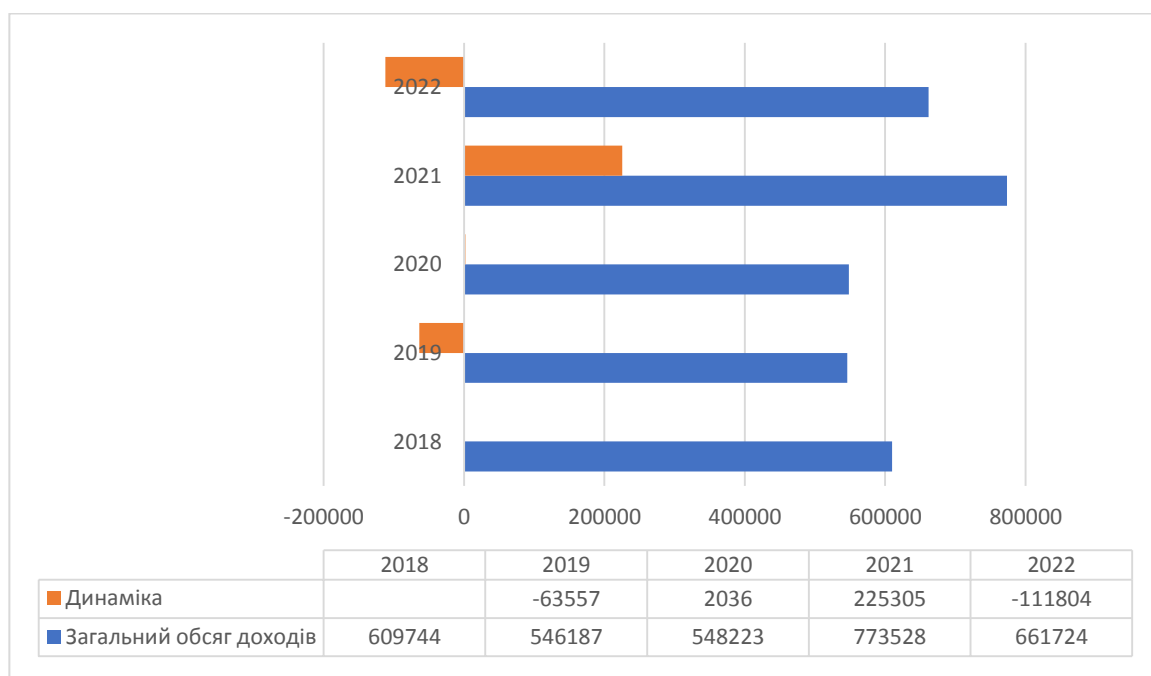
Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки В.1-В.5)

Виходячи з даних рис. 2.12, можна зазначити, що розмір чистого доходу від реалізації продукції АТ «Гідросила», має тенденцію до утримання порівняно стабільного показника з періодичними коливаннями. Протягом досліджуваного періоду розмір чистого доходу від реалізації продукції АТ «Гідросила» зменшився на 49129 тис. грн, або на 8,6% в порівнянні з розміром чистого доходу від реалізації продукції у 2018 році.

Наступним досліджуваним показником є загальний обсяг доходів, розмір та динаміка змін якого відображено в графічній таблиці (рис. 2.13).

До складу цього показника входять наступні показники: чистий дохід від реалізації продукції, інші операційні доходи, інші фінансові доходи, інші доходи.

Загальний обсяг доходів мав такі показники: в 2018 році він складав 609744 тис. грн і мав змінну тенденцію: в 2019 році спостерігалось зменшення на 63557 тис. грн до 546187 тис. грн, в 2020 році було місце невеликому збільшенню показника на 2036 тис. грн до розміру 548223 тис. грн, в 2021 році стрімко зріс на 225305 тис. грн до розміру 773528 тис. грн, а в 2022 році так само стрімко зменшився на 111804 тис. грн і склав 661724 тис. грн.

**Рис. 2.13. Загальний обсяг доходів АТ «Гідросила»
в 2018-2022 роках в тис. грн**

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки В.1-В.5)

Виходячи з даних графічної таблиці (рис. 2.13), можна зазначити, що загальний обсяг доходів АТ «Гідросила», має тенденцію, аналогічну до показника розміру чистого доходу від реалізації продукції, оскільки другий є переважною складовою першого, а саме, тенденція до утримання порівняно стабільного показника з періодичними коливаннями. Протягом

досліджуваного періоду загальний обсяг доходів АТ «Гідросила» збільшився на 51980 тис. грн, або на 8,5% в порівнянні з загальним обсягом доходів у 2018 році.

Собівартість реалізованої продукції є важливим показником, оскільки це той показник, завдяки впливу на який можна змінити дохідність діяльності організації.

Занадто високі витрати у складі собівартості продукції можуть призвести до банкрутства, а зависока економія може значно погіршити якість продукції.

Оскільки продукція АТ «Гідросила» є сертифікованою за міжнародними стандартами якості, такими як до прикладу ISO-9001, підприємство взяло на себе відповідальність виробництва виключно якісного товару, тому і витрати в структурі собівартості є доволі високими.

Баланс між якістю та економією є важливим в операційній діяльності та для створення і підтримання іміджу організації.

Розмір показника та його динаміку проілюстровано на рис. 2.14.

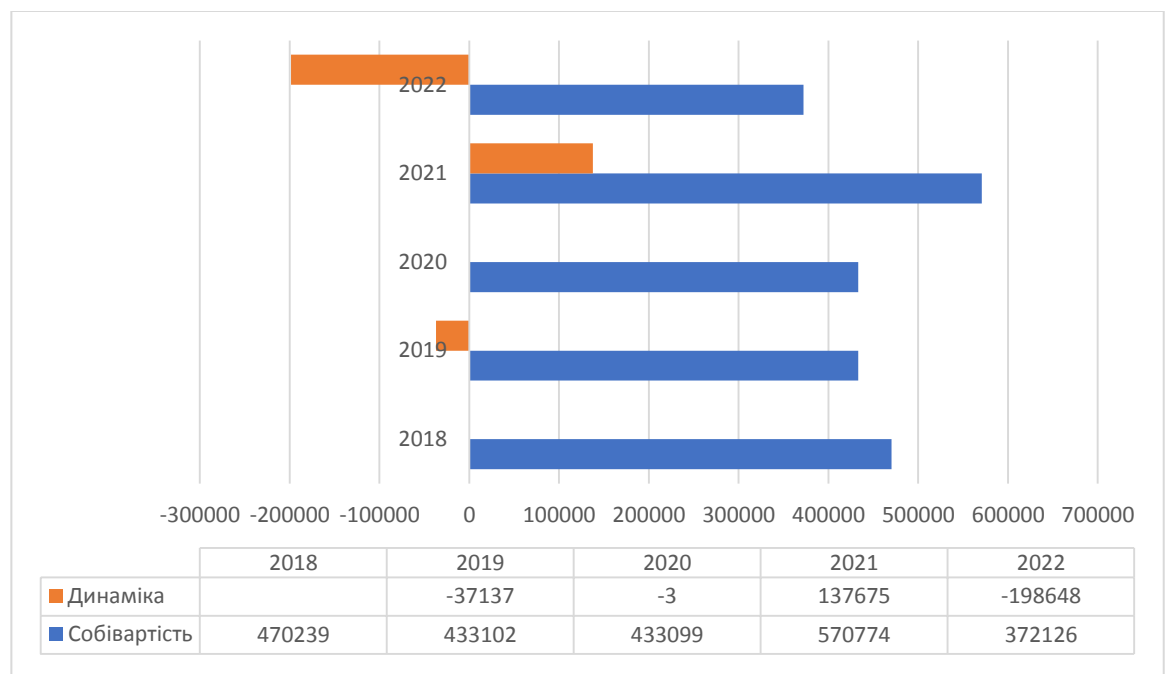

Рис. 2.14. Собівартість реалізованої продукції АТ «Гідросила»

в 2018-2022 роках в тис. грн

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки В.1-В.5)

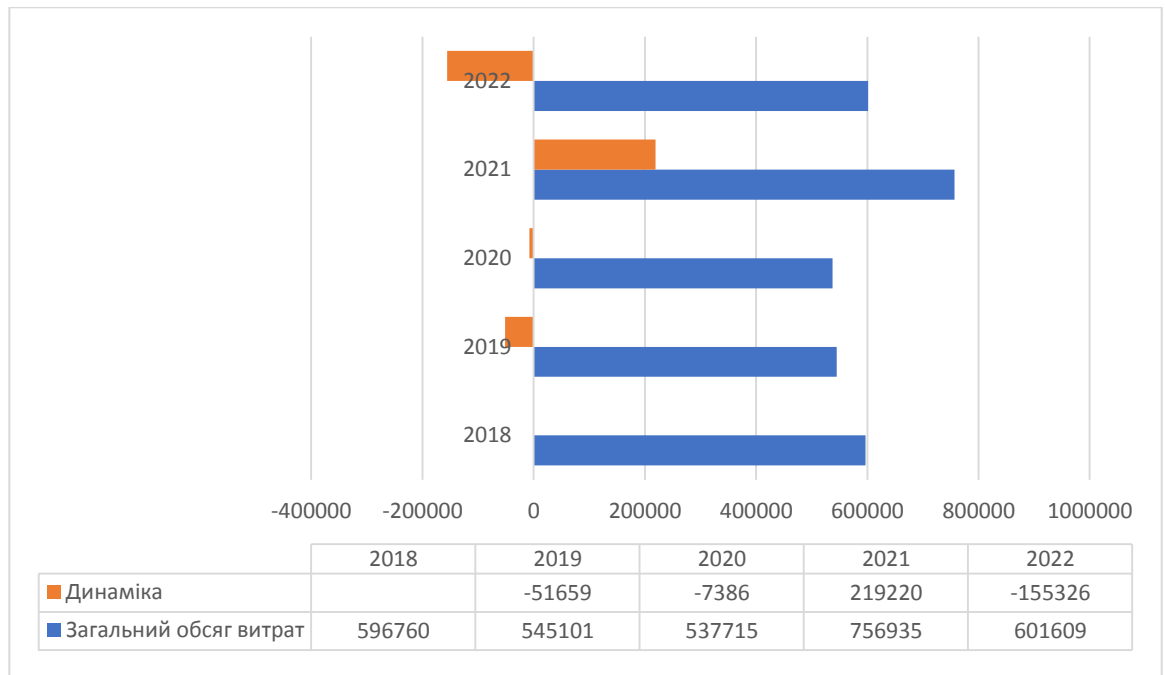
Собівартість реалізованої продукції мала такі показники: в 2018 році вона складала 470239 тис. грн і мала змінну тенденцію: в 2019 році спостерігалось зменшення на 37137 тис. грн до 433102 тис. грн, 2020 рік пройшов майже без змін, показник зменшився на 3 тис. грн. до розміру 433099 тис. грн, в 2021 році собівартість реалізованої продукції стрімко зросла на 137675 тис. грн до розміру 570774 тис. грн, а в 2022 році так само стрімко зменшилася на 198648 тис. грн і склала 372126 тис. грн.

Виходячи з даних графічної таблиці (рис. 2.14), можна зазначити, що собівартість реалізованої продукції АТ «Гідросила», має тенденцію, аналогічну до показника розміру чистого доходу від реалізації продукції, оскільки показники прямо пропорційні один одному, а саме, тенденція до утримання порівняно стабільного показника з періодичними коливаннями. Протягом досліджуваного періоду собівартість реалізованої продукції АТ «Гідросила» зменшилася на 98113 тис. грн, або на 20,9% в порівнянні з собівартістю реалізованої продукції у 2018 році.

Наступним досліджуваним показником є загальний обсяг витрат. До складу показника входять такі показники: собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати, фінансові витрати, інші витрати.

Загальний обсяг витрат та динаміка показника проілюстрована в графічній таблиці (рис. 2.15).

Загальний обсяг доходів мав такі показники: в 2018 році він складав 596760 тис. грн і мав змінну тенденцію: в 2019 році спостерігалось зменшення на 51659 тис. грн до 545101 тис. грн, в 2020 році темпи зменшення показника зменшилися, до зменшення на 7386 тис. грн до розміру 537715 тис. грн, в 2021 році стрімко зріс на 219220 тис. грн до розміру 756935 тис. грн, а в 2022 році так само стрімко зменшився на 155326 тис. грн і склав 601609 тис. грн.

**Рис. 2.15. Загальний обсяг витрат АТ «Гідросила»
в 2018-2022 роках в тис. грн**

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки В.1-В.5)

Виходячи з даних рис. 2.15, можна зазначити, що загальний обсяг витрат АТ «Гідросила» має тенденцію, аналогічну до показника собівартості реалізованої продукції, оскільки другий є переважною складовою першого, а саме, тенденція до утримання порівняно стабільного показника з періодичними коливаннями. Протягом досліджуваного періоду загальний обсяг витрат АТ «Гідросила» збільшився на 4849 тис. грн, або на 0,8% в порівнянні з загальним обсягом витрат у 2018 році.

Фінансовий результат до оподаткування, розмір сплаченого податку на прибуток та чистий фінансовий результат це показники, які показують прибутковість діяльності організації, а отже, її комерційну ефективність.

Розмір та динаміка показників фінансового результату до оподаткування, розміру сплаченого податку на прибуток та чистого фінансового результату відображено в графічних таблицях (рис. 2.16, рис. 2.17 та рис. 2.18), відповідно. Аналіз цих трьох показників одночасно є доречним, оскільки вони напряду пов'язані між собою.

Фінансовий результат до оподаткування мав такі показники: в 2018 році він складав 12984 тис. грн і мав загальну тенденцію до зростання: в 2019 році спостерігалось зменшення на 11898 тис. грн до 1086 тис. грн, а з 2020 року почалося поступове збільшення, спочатку на 9422 тис. грн до розміру 10508 тис. грн, в 2021 році на 6085 тис. грн до розміру 16593 тис. грн, а в 2022 році темпи росту стрімко збільшилися, до збільшення на 43522 тис. грн до 60115 тис. грн.

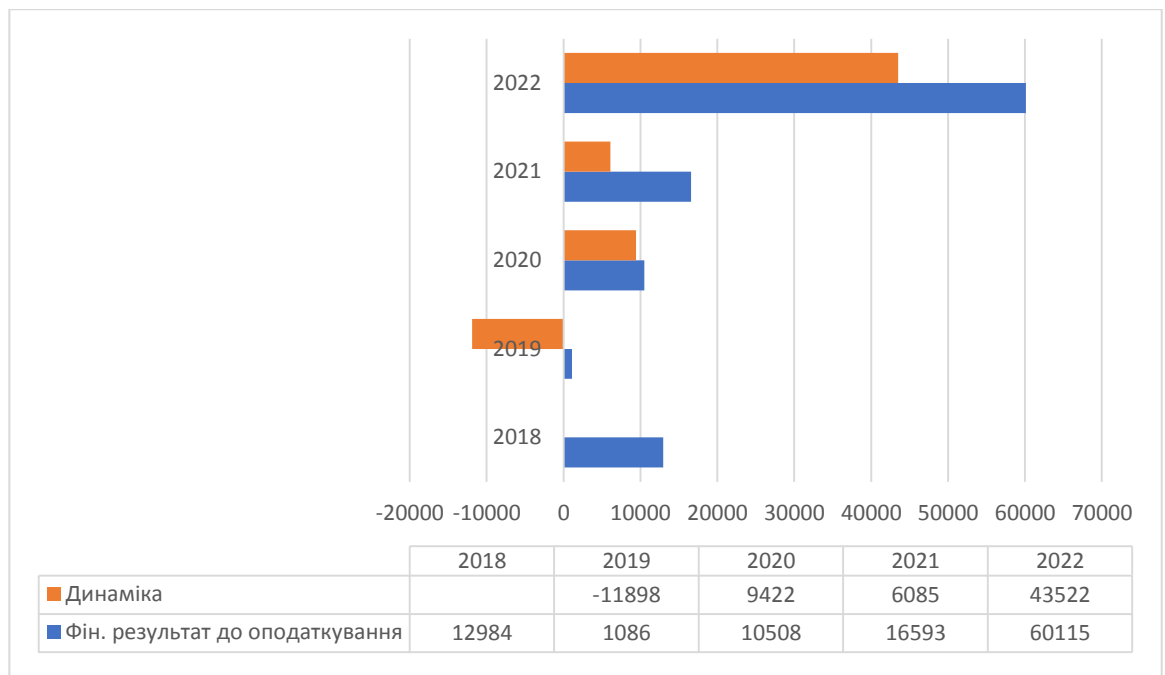

Рис. 2.16. Фінансовий результат до оподаткування АТ «Гідросила» в 2018-2022 роках в тис. грн

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки В.1-В.5)

Розмір сплаченого податку на прибуток мав такі показники: в 2018 році він складав 2351 тис. грн і мав загальну тенденцію до зростання: в 2019 році спостерігалось зменшення на 1993 тис. грн до 358 тис. грн, а з 2020 року почалося поступове збільшення, спочатку на 1663 тис. грн до розміру 2021 тис. грн., в 2021 році на 1127 тис. грн до розміру 3148 тис. грн, а в 2022 році темпи росту стрімко збільшилися, до збільшення на 11496 тис. грн до 14644 тис. грн.

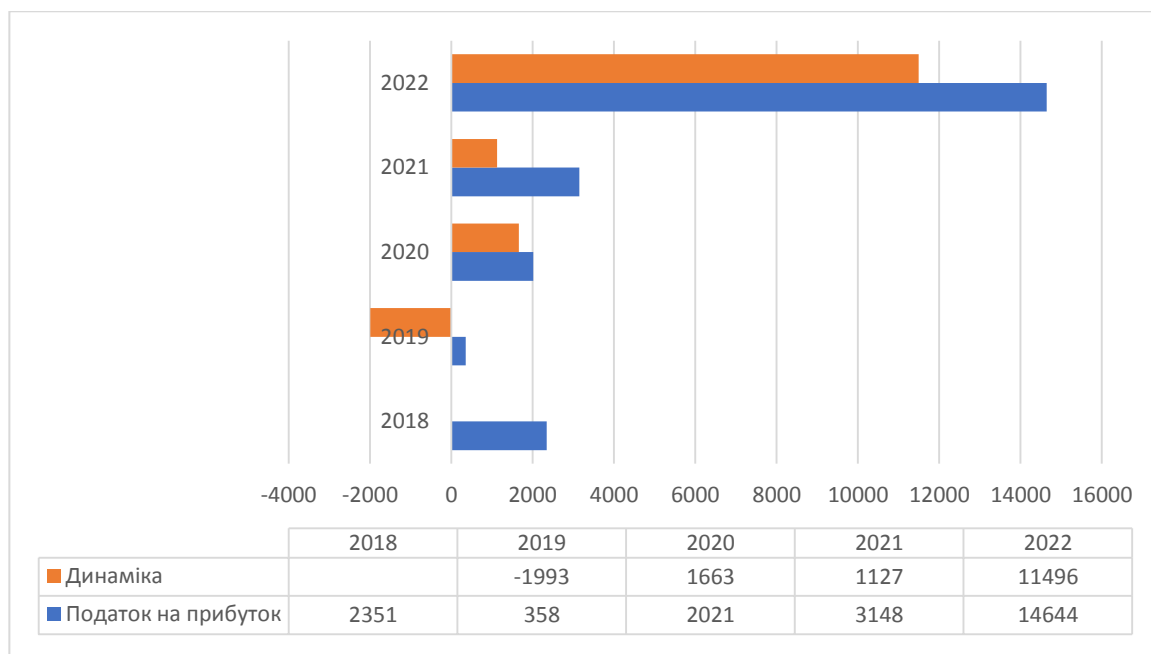

Рис. 2.17. Розмір сплаченого податку на прибуток АТ «Гідросила» в 2018-2022 роках в тис. грн

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки В.1-В.5)

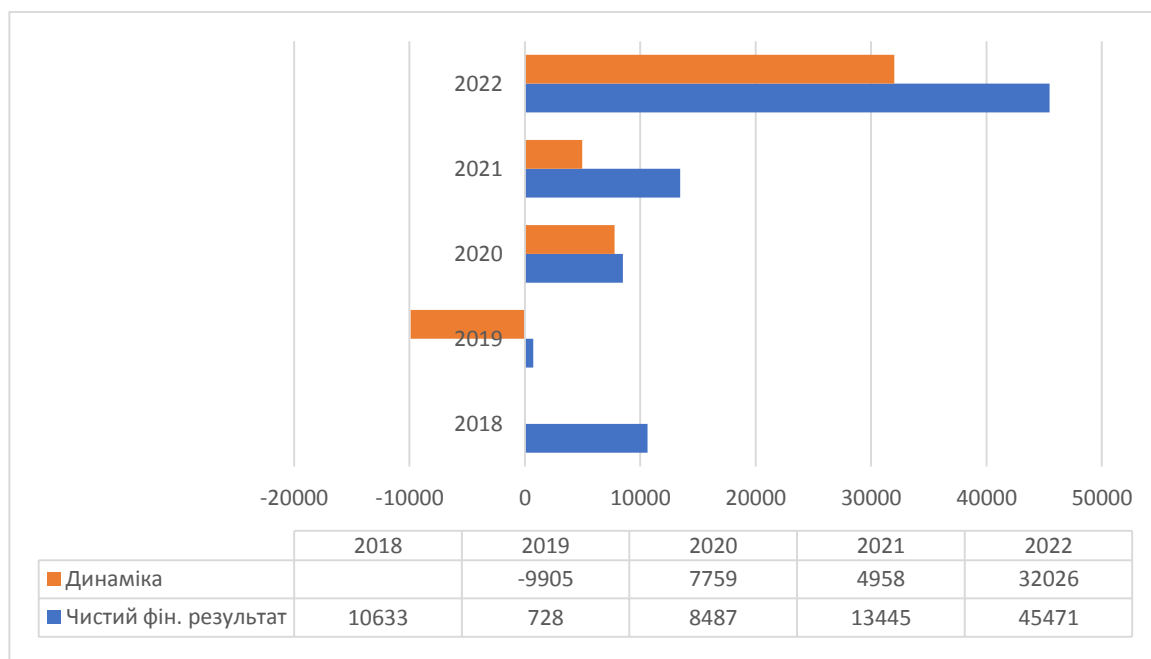

Рис. 2.18. Чистий фінансовий результат АТ «Гідросила» в 2018-2022 роках в тис. грн

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки В.1-В.5)

Чистий фінансовий результат мав такі показники: в 2018 році він склав 10633 тис. грн і мав загальну тенденцію до зростання: в 2019 році

спостерігалось зменшення на 9905 тис. грн до 728 тис. грн, а з 2020 року почалося поступове збільшення, спочатку на 7759 тис. грн до розміру 8487 тис. грн, в 2021 році на 4958 тис. грн до розміру 13445 тис. грн, а в 2022 році темпи росту стрімко збільшилися, до збільшення на 32026 тис. грн до 45471 тис. грн.

Виходячи з даних графічних таблиць рис. 2.16, 2.17 та 2.18, можна зазначити, що загальна тенденція показників фінансового результату до оподаткування, розміру сплаченого податку на прибуток та чистого фінансового результату АТ «Гідросила» характеризується різкими коливаннями почергового різкого зменшення розміру показників з подальшим різким збільшенням.

Протягом досліджуваного періоду фінансовий результат до оподаткування АТ «Гідросила» збільшився на 47131 тис. грн, або на 363%, розмір сплаченого податку на прибуток – збільшився на 12293 тис. грн, або на 522,9%, а чистий фінансовий результат – збільшився на 34838 тис. грн, або на 327,6% у порівнянні із відповідними показниками у 2018 році.

Підсумовуючи аналіз динаміки зміни фінансових результатів діяльності АТ «Гідросила» можна відзначити, що всі показники зазнають постійного коливання, але утримуються у відносно стабільних рамках. Позитивною тенденцією є зростання чистого фінансового результату, прибутку організації.

2.3. Організація та стан забезпечення економічної безпеки функціонування АТ «Гідросила»

Основною метою аналізу стану організації та забезпечення економічної безпеки є надання оцінки та рекомендацій. З цією метою доцільним є проведення оцінки економічної безпеки за функціональними складовими.

Використання аналітично методу розрахунків дозволяє надати об'єктивну оцінку реальному фінансово-економічному стану підприємства та підготувати релевантну інформацію.

Оскільки для прийняття управлінського рішення менеджменту організації необхідно отримати інформацію від моніторингу фінансово-економічного стану, прогнозувати декілька альтернатив покращення фінансово-економічного стану, а для вибору кращої альтернативи необхідна точна, об'єктивна та вчасна інформація.

Найбільш точною є оцінка фінансової складової, оскільки вона проводиться на підставі звітних даних, що зберігаються певний проміжок часу і її динаміка може бути відслідкована в часі протягом багатьох років.

Перша група аналізованих показників – це коефіцієнти:

- загальної ліквідності;
- абсолютної ліквідності;
- фінансової автономії;
- фінансової залежності.

Методики розрахунків показників наведено у відповідних таблицях.

Табл. 2.1 демонструє результати розрахунку коефіцієнту загальної ліквідності.

Коефіцієнт загальної ліквідності мав динаміку до росту в 2018-2020 роках, а в 2021-2022 роках до спаду, а саме: в 2018 році він складав 2,47, в 2019 році збільшився до 3,25, в 2020 році продовжив збільшення до 4,04, з 2021 року почалося зменшення, спочатку до 2,15, а в 2022 році до 1,63.

Нормативний показник коефіцієнту загальної ліквідності складає від 1,0 до 3,0 [26].

Відповідно до результатів розрахунків, отриманий коефіцієнт АТ «Гідросила» загалом відповідає нормі, з перевищенням норми в 2019-2020 роки.

Таблиця 2.1

Коефіцієнт загальної ліквідності АТ «Гідросила» в 2018-2022 роках

Показник	Роки					Абсолютне відхилення
	2018	2019	2020	2021	2022	
Оборотні активи, тис. грн	243827	218721	191103	207516	202539	-41288
Поточні зобов'язання, тис. грн	98817	67210	47298	96425	124343	25526
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,47	3,25	4,04	2,15	1,63	-0,84
*методика розрахунку	Коефіцієнт загальної ліквідності= оборотні активи/поточні зобов'язання					

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

Табл. 2.2 демонструє результати розрахунку коефіцієнту абсолютної ліквідності. Коефіцієнт абсолютної ліквідності мав таку динаміку: в 2018 році він складав 0,003, в 2019 році різко збільшився до 0,038, в 2020 році продовжив збільшення до 0,048, в 2021 році різко зменшився до 0,001, а в 2022 році зріс до 0,015.

Таблиця 2.2

Коефіцієнт абсолютної ліквідності АТ «Гідросила» в 2018-2022 роках

Показник	Роки					Абсолютне відхилення
	2018	2019	2020	2021	2022	
Гроші та їх еквіваленти, тис. грн	342	2573	2281	119	1876	1534
Поточні зобов'язання, тис. грн	98817	67210	47298	96425	124343	25526
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,003	0,038	0,048	0,001	0,015	0,012
*методика розрахунку	Коефіцієнт абсолютної ліквідності= гроші та їх еквіваленти/поточні зобов'язання					

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

Нормативний показник коефіцієнту абсолютної ліквідності складає від 0,1 до 0,2 [26].

Відповідно до результатів розрахунків, коефіцієнт АТ «Гідросила» загалом відповідає нормі, з перевищенням норми в 2019-2020 роки.

Табл. 2.3 демонструє результати розрахунку коефіцієнту фінансової автономії.

Таблиця 2.3

Коефіцієнт фінансової автономії АТ «Гідросила» в 2018-2022 роках

Показник	Роки					Абсолютне відхилення
	2018	2019	2020	2021	2022	
Власний капітал, тис. грн	409148	409825	418292	431712	308956	-100192
Сума пасиву балансу, тис. грн	508365	477346	465840	528787	433949	-74416
Коефіцієнт фінансової автономії	0,8	0,86	0,9	0,81	0,71	-0,09
*методика розрахунку	Коефіцієнт фінансової автономії= власний капітал/сума пасиву балансу					

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

Коефіцієнт фінансової автономії мав таку динаміку: в 2018 році він складав 0,8, в 2019 році збільшився до 0,86, в 2020 році продовжив збільшення до 0,9, в 2021 році зменшився до 0,81, в 2022 році продовжив зменшення до 0,71.

Нормативний показник коефіцієнту фінансової автономії складає від 0,4 до 0,6 [26].

Відповідно до результатів розрахунків, цей коефіцієнт для АТ «Гідросила» загалом перевищує норму. Це вказує на те, що власний капітал домінує в валюті балансу і що організація використовує не весь свій потенціал. Цей потенціал можна було б реалізувати за рахунок отримання додаткового фінансування від сторонніх вітчизняних або зарубіжних

інвесторів, участі у грантових проєктах, отримання кредитів та виконання передплачуваних та інших перспективних видів замовлень та робіт.

Табл. 2.4 демонструє результати розрахунку коефіцієнту фінансової залежності. Коефіцієнт фінансової залежності мав таку динаміку: в 2018 році він складав 1,24, в 2019 році зменшився до 1,16, в 2020 році продовжив зменшення до 1,11, в 2021 році збільшився до 1,22, в 2022 році продовжив збільшення до 1,4.

Таблиця 2.4

Коефіцієнт фінансової залежності АТ «Гідросила» в 2018-2022 роках

Показник	Роки					Абсолютне відхилення
	2018	2019	2020	2021	2022	
Сума пасиву балансу, тис. грн	508365	477346	465840	528787	433949	-74416
Власний капітал, тис. грн	409148	409825	418292	431712	308956	-100192
Коефіцієнт фінансової залежності	1,24	1,16	1,11	1,22	1,4	0,16
*методика розрахунку	Коефіцієнт фінансової залежності = сума пасиву балансу/власний капітал					

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

Нормативний показник коефіцієнту фінансової залежності складає від 1,67 до 2,5 [26].

Відповідно до результатів розрахунків, даний коефіцієнт для АТ «Гідросила» загалом менше норми. Причина та ж сама, що і при розрахунках коефіцієнту фінансової автономії, оскільки показники є оберненими один до одного. Підприємство має перспективну можливість використовувати кредитні зобов'язання на свою користь, а багаторічні дослідження фінансово-економічного стану та досвід зарубіжних підприємств, які діють майже повністю на кредитні та грантові кошти, свідчать, що такий потенціал є поширеним на зарубіжному ринку та дозволяє отримувати високі прибутки.

Наступна група аналізованих показників це коефіцієнти:

- рентабельності реалізації;
- рентабельності власного капіталу;
- рентабельності активів;
- рентабельності основних засобів.

Методики розрахунків показників наведено у відповідних таблицях.

Табл. 2.5 демонструє результати розрахунку коефіцієнту рентабельності реалізації продукції.

Таблиця 2.5

Коефіцієнт рентабельності реалізації продукції АТ «Гідросила» в 2018-2022 роках

Показник	Роки					Абсолютне відхилення
	2018	2019	2020	2021	2022	
Чистий прибуток, тис. грн	10633	728	8487	13445	45471	34838
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	571227	504941	512690	654237	522098	-49129
Коефіцієнт рентабельності реалізації продукції, %	1,86%	0,14%	1,66%	2,06%	8,71%	6,85%
*методика розрахунку	Коефіцієнт рентабельності реалізації продукції= чистий прибуток/чистий дохід від реалізації продукції*100%					

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки В.1-В.5)

Коефіцієнт рентабельності реалізації продукції мав таку динаміку: в 2018 році він складав 1,86%, в 2019 році різко зменшився до 0,14%, в 2020 році так само різко збільшився до 1,66%, в 2021 році продовжив збільшення до 2,06%, в 2022 році знов різко збільшився до 8,71%.

Нормативний показник коефіцієнту рентабельності реалізації продукції складає більше 1% [26].

Відповідно до результатів розрахунків відповідний коефіцієнт АТ «Гідросила» загалом більше норми, окрім 2019 року, в який спостерігалось різке зменшення показника. Збільшення показника в часі та високе його значення є позитивною тенденцією та свідчить про якісний його менеджмент.

Табл. 2.6 демонструє результати розрахунку коефіцієнту рентабельності власного капіталу. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу мав таку динаміку: в 2018 році він складав 2,6%, в 2019 році різко зменшився до 0,18%, в 2020 році так само різко збільшився до 2,03%, в 2021 році продовжив збільшення до 3,11%, в 2022 році знов різко збільшився до 14,72%.

Таблиця 2.6

**Коефіцієнт рентабельності власного капіталу АТ «Гідросила»
в 2018-2022 роках**

Показник	Роки					Абсолютне відхилення
	2018	2019	2020	2021	2022	
Чистий прибуток, тис. грн	10633	728	8487	13445	45471	34838
Власний капітал, тис. грн	409148	409825	418292	431712	308956	-100192
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу, %	2,6%	0,18%	2,03%	3,11%	14,72%	12,12%
*методика розрахунку	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу= чистий прибуток/власний капітал*100%					

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки В.1-В.5)

Нормативний показник коефіцієнту рентабельності власного капіталу становить більше 0 [26].

Відповідно до результатів розрахунків, цей коефіцієнт АТ «Гідросила» загалом більше норми, а зростання показника вказує на збільшення прибутковості організації та вдалий його менеджмент. Позитивним також є те, що показники стрімко зростають останніми роками,

що вказує на зміни у внутрішній системі фінансового та виробничого менеджменту, зміну стратегічних орієнтирів або виходу на нові ринки збуту готової продукції.

Табл. 2.7 демонструє результати розрахунку коефіцієнту рентабельності активів. Коефіцієнт рентабельності активів мав таку динаміку: в 2018 році він складав 2,09%, в 2019 році різко зменшився до 0,15%, в 2020 році так само різко збільшився до 1,82%, в 2021 році продовжив збільшення до 2,54%, в 2022 році знов різко збільшився до 10,48%.

Таблиця 2.7

Коефіцієнт рентабельності активів АТ «Гідросила» в 2018-2022 роках

Показник	Роки					Абсолютне відхилення
	2018	2019	2020	2021	2022	
Чистий прибуток, тис. грн	10633	728	8487	13445	45471	34838
Сума активів, тис. грн	508365	477346	465840	528787	433949	-74416
Коефіцієнт рентабельності активів, %	2,09%	0,15%	1,82%	2,54%	10,48%	8,39%
*методика розрахунку	Коефіцієнт рентабельності активів = $\frac{\text{чистий прибуток}}{\text{сума активів}} \cdot 100\%$					

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки В.1-В.5)

Як такого, нормативного показника рентабельності активів немає, його необхідно аналізувати в динаміці протягом років дослідження [26].

Відповідно до результатів розрахунків відповідний коефіцієнт АТ «Гідросила» загалом зростає, що вказує на збільшення ефективності використання активів.

Табл. 2.8 демонструє результати розрахунку коефіцієнту рентабельності основних засобів. Коефіцієнт рентабельності основних засобів мав таку динаміку: в 2018 році він складав 5,61%, в 2019 році різко зменшився до 0,41%, в 2020 році так само різко збільшився до 4,99%, в 2021

році продовжив збільшення до 6,63%, в 2022 році знов різко збільшився до 24,96%.

Таблиця 2.8

**Коефіцієнт рентабельності основних засобів АТ «Гідросила»
в 2018-2022 роках**

Показник	Роки					Абсолютне відхилення
	2018	2019	2020	2021	2022	
Чистий прибуток, тис. грн	10633	728	8487	13445	45471	34838
Вартість основних засобів (після нарахування амортизації), тис. грн	189629	179501	170017	202896	182150	-7479
Коефіцієнт рентабельності основних засобів, %	5,61%	0,41%	4,99%	6,63%	24,96%	19,35%
*методика розрахунку	Коефіцієнт рентабельності основних засобів = чистий прибуток/вартість основних засобів (після нарахування амортизації)*100%					

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки В.1-В.5)

Нормативного показника рентабельності основних засобів немає, його необхідно аналізувати в динаміці протягом років дослідження [26].

Відповідно до результатів розрахунків, даний коефіцієнт АТ «Гідросила» загалом зростає, що вказує на збільшення ефективності використання основних засобів. Також, зростання показника разом із від'ємним абсолютним відхиленням вартості основних засобів могло б вказувати на зменшення інвестування в основні засоби, їх списання, продаж або скорочення, але АТ «Гідросила» щорічно оновлює виробничі та матеріально-технічні фонди, поповнює технологічні лінії, розвиває виробництво за рахунок використання автоматизованих та роботизованих робочих місць, тому такий висновок виключено.

Третя група аналізованих показників це коефіцієнти:

- оборотності активів;
- оборотності власного капіталу;
- оборотності дебіторської заборгованості;
- оборотності кредиторської заборгованості;
- оборотності запасів.

Методики розрахунків показників наведено у відповідних таблицях.

Табл. 2.9 демонструє результати розрахунку коефіцієнту оборотності активів. Коефіцієнт оборотності активів мав таку динаміку: в 2018 році він складав 1,12, в 2019 році зменшився до 1,06, в 2020 році так само плавно збільшився до 1,1, в 2021 році продовжив збільшення до 1,24, в 2022 році знов плавно зменшився до 1,2.

Таблиця 2.9

Коефіцієнт оборотності активів АТ «Гідросила» в 2018-2022 роках

Показник	Роки					Абсолютне відхилення
	2018	2019	2020	2021	2022	
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	571227	504941	512690	654237	522098	-49129
Сума активів, тис. грн	508365	477346	465840	528787	433949	-74416
Коефіцієнт оборотності активів	1,12	1,06	1,1	1,24	1,2	0,08
*методика розрахунку	Коефіцієнт оборотності активів= чистий дохід від реалізації продукції/сума активів					

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки В.1-В.5)

Нормативного показника оборотності активів немає, оскільки він вказує на ефективність використання активів. Для розрахунків можна використовувати нормативне значення більше 1, оскільки 1 означає, що використані активи себе виключно окупають, а збільшення показника вказує на збільшення доходів від використання активів [26].

Відповідно до результатів розрахунків, цей коефіцієнт АТ «Гідросила» загалом більше нормативного та має тенденцію до утримання відносно стабільного показника, що вказує на ефективне використання активів організації.

Табл. 2.10 демонструє результати розрахунку коефіцієнту оборотності власного капіталу. Коефіцієнт оборотності власного капіталу мав таку динаміку: в 2018 році він складав 1,4, в 2019 році зменшився до 1,23, в 2020 році залишився на показнику попереднього року, а саме 1,23, в 2021 році почав збільшення до 1,51, в 2022 році продовжив збільшуватися до 1,69.

Таблиця 2.10

**Коефіцієнт оборотності власного капіталу АТ «Гідросила»
в 2018-2022 роках**

Показник	Роки					Абсолютне відхилення
	2018	2019	2020	2021	2022	
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	571227	504941	512690	654237	522098	-49129
Власний капітал, тис. грн	409148	409825	418292	431712	308956	-100192
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,4	1,23	1,23	1,51	1,69	0,29
*методика розрахунку	Коефіцієнт оборотності власного капіталу= чистий дохід від реалізації продукції/власний капітал					

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки В.1-В.5)

Нормативного показника оборотності власного капіталу немає, оскільки він вказує на ефективність управління власним капіталом. Для розрахунків можна використовувати нормативне значення більше 1, оскільки 1 означає, що від використання кожної гривні власного капіталу підприємство отримало гривню доходу, а збільшення показника вказує на збільшення доходів від використання власного капіталу [26].

Відповідно до результатів розрахунків, даний коефіцієнт АТ «Гідросила» загалом більше нормативного та має тенденцію до поступового зростання показника, що вказує на ефективне управління власним капіталом.

Табл. 2.11 демонструє результати розрахунку коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості мав таку динаміку: в 2018 році він складав 3,69, в 2019 році збільшився до 4,21, в 2020 році продовжив збільшуватися до 4,78, в 2021 році продовжив збільшення до 6,27, в 2022 році зменшився до 4,98.

Таблиця 2.11

**Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості АТ «Гідросила»
в 2018-2022 роках**

Показник	Роки					Абсолютне відхилення
	2018	2019	2020	2021	2022	
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	571227	504941	512690	654237	522098	-49129
Дебіторська заборгованість, тис. грн	154604	120013	107302	104288	104878	-49726
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,69	4,21	4,78	6,27	4,98	1,29
*методика розрахунку	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості = чистий дохід від реалізації продукції/дебіторська заборгованість					

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки В.1-В.5)

Існують різні підходи до визначення нормативного показника оборотності дебіторської заборгованості. По суті, це показник, що вказує на залежність доходності організації від успішності діяльності споживачів товарів, робіт, послуг в «товарний кредит». Товарний кредит – це процедура передачі товарів, робіт, послуг із можливістю післяплати протягом

обумовленого періоду. На нашу думку, доцільно для дослідження провести оцінку за динамікою показника [26].

Відповідно до результатів розрахунків, цей коефіцієнт АТ «Гідросила» загалом зростає, що вказує на ефективне управління товарними кредитами та зменшення залежності від успішності діяльності їх споживачів.

Табл. 2.12 демонструє результати розрахунку коефіцієнту оборотності кредиторської заборгованості. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості мав таку динаміку: в 2018 році він складав 4,76, в 2019 році збільшився до 6,45, в 2020 році збільшився до 9,16, в 2021 зменшився до 5,92, в 2022 році продовжив зменшення до 2,99.

Таблиця 2.12

**Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості АТ «Гідросила»
в 2018-2022 роках**

Показник	Роки					Абсолютне відхилення
	2018	2019	2020	2021	2022	
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	470239	433102	433099	570774	372126	-98113
Кредиторська заборгованість, тис. грн	98817	67210	47298	96425	124343	25526
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	4,76	6,45	9,16	5,92	2,99	-1,77
*методика розрахунку	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості = собівартість реалізованої продукції/кредиторська заборгованість					

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки В.1-В.5)

Як і для попереднього показника, існують різні підходи до визначення нормативного показника оборотності кредиторської заборгованості. По суті, це показник, що вказує на успішність використання залучених кредитних

коштів, товарів, робіт, послуг. На нашу думку доцільно для дослідження провести оцінку за динамікою показника [26].

Відповідно до результатів розрахунків, даний коефіцієнт АТ «Гідросила» є високим, що вказує на низький рівень залучення кредитних коштів, товарів, робіт, послуг, та високу результативність діяльності організації. Також, показник загалом зменшується, що вказує на збільшення залежності від кредиторів, а зважаючи на тенденцію зміни показників, що застосовувалися для розрахунку, також вказує на негативну тенденцію ефективності використання потенціалу організації за рахунок залучення кредитних коштів, товарів, робіт, послуг.

Табл. 2.13 демонструє результати розрахунку коефіцієнту оборотності запасів. Коефіцієнт оборотності запасів мав таку динаміку: в 2018 році він складав 6,16, в 2019 році зменшився до 4,5, в 2020 році збільшився до 5,3, в 2021 році збільшився до 5,54, в 2022 році зменшився до 3,98.

Таблиця 2.13

Коефіцієнт оборотності запасів АТ «Гідросила» в 2018-2022 роках

Показник	Роки					Абсолютне відхилення
	2018	2019	2020	2021	2022	
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	470239	433102	433099	570774	372126	-98113
Вартість запасів, тис. грн	76288	96135	81778	103109	93460	17172
Коефіцієнт оборотності запасів	6,16	4,5	5,3	5,54	3,98	-2,18
*методика розрахунку	Коефіцієнт оборотності запасів = собівартість реалізованої продукції/вартість запасів					

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки В.1-В.5)

Як і для попереднього показника, існують різні підходи до визначення нормативного показника оборотності запасів. По суті, це показник, що вказує

на успішність використання створених запасів. На нашу думку доцільно для дослідження провести оцінку за динамікою показника [26].

Відповідно до результатів розрахунків, даний коефіцієнт АТ «Гідросила» загалом зменшується, що вказує на погіршення ефективності адміністрування запасів.

За результатами аналізу фінансової складової економічної безпеки можна зробити наступні висновки: загалом АТ «Гідросила» характеризується стабільним економічним становищем, зважаючи на кризову умови, простежується утримання стабільних показників у всіх аспектах фінансової складової. Виважений менеджмент забезпечує зростання деяких показників, серед яких прибутковість та рентабельність організації.

Частина показників зазнала короткострокового невеликого зниження, що не є критичним якщо тенденцію цих показників повернути назад до стану стабільності або зростання.

Наступна досліджувана складова – правова. І якщо проводити аналіз правової складової функціонування АТ «Гідросила», можна надати оцінку високого рівня. Головною причиною цього є те, що в організації наявні усталені та перевірені часом норми, яких на постійній основі дотримуються всі працівники підприємства.

АТ «Гідросила» використовує новітні технології на ряду із кращими практиками, що використовувалися на підприємстві десятиліттями. Однією із таких практик є нормативне регулювання всіх видів діяльності та всіх змін, що відбуваються в організації. Все регулюється наказами по підприємству, робочими планами та планами виробництва, розробляються та модернізуються посадові інструкції в залежності від функцій та посад.

На підприємстві діє так звана система «упорядкування», яка чітко регламентує, що, коли та як працівник має робити на своєму робочому місці аби досягти максимальної продуктивності праці при мінімальних затратах своїх сил.

Дотримання правових норм в організації стосується як внутрішнього трудового розпорядку, посадових інструкцій, так і неформальних відносин між працівниками.

Високий рівень довіри один до одного в підрозділах дозволяє працівникам якісно виконувати свою частину роботи, оскільки вони впевнені, що їх колеги так само якісно виконують свою частину. Це створює синергетичний ефект при виконанні робіт, що позитивно впливає на працездатність, швидкість та якість виконуваних робіт.

Також, підприємство добре справляється із викликами політико-правової обстановки в державі: запровадження військового стану, зміни в податковому та трудовому законодавстві.

Наступна складова економічної безпеки – технологічна. АТ «Гідросила» в своїй виробничій діяльності використовує передові технології обробки та лиття металів, «упорядкування» та оптимізації логістичних шляхів та запасів, кадрового та операційного менеджменту.

Основним в своїй діяльності АТ «Гідросила» виділяє відповідність якості продукції вимогам споживачів та міжнародних стандартів. Саме тому на підприємстві діє система стандартизації ISO 9001, що дозволяє підприємству перемагати у конкурентній боротьбі як на вітчизняному, так і на зарубіжних ринках.

На сайті компанії, яка видає сертифікати з якості відповідно стандартам ISO 9001 лаконічно написано про наступні переваги отримання сертифікату: «Сертифікати ISO демонструють надійність компанії, її відданість постійному підвищенню якості товарів, турботу про співробітників та клієнтів. Купуючи товар від компанії, яка має сертифікат ISO, споживач може бути впевнений у його якості та безпеці для здоров'я та навколишнього середовища», що повністю відповідає місії, візії та реальному стану діяльності АТ «Гідросила» [24].

За відповідність та дотримання працівниками технологічних вимог відповідають посадові інструкції та система «упорядкування». Щомісячні перевірки менеджментом вищої ланки відповідно до цієї системи виявляють порушення технологічних вимог, якщо такі були, та надають рекомендації щодо їх усунення та попередження.

Виходячи з наявного стану справ та аналізу фінансово-економічних показників можна сказати, що основні засоби підприємства хоч і піддаються фізичному та моральному зносу, втім менеджмент організації докладає максимум зусиль для того, щоб оновлювати техніко-технологічну базу, запобігати втрати конкурентоспроможності техніки та технологій.

Постійне оновлення матеріально-технічної бази на практиці представлено системами автоматизації та роботизації праці, ремонт, обслуговування та модернізація наявного обладнання.

Наступна складова економічної безпеки – інформаційна. Відповідальні працівники АТ «Гідросила» постійно моніторять стан справ конкурентів та слідкують за іміджем підприємства в медійному просторі та соціальних мережах, відслідковують зміни в політико-правовому та законодавчому полях, виявляють світові та вітчизняні техніко-технологічні досягнення та патентову діяльність науковців.

В разі виявлення змін в вищевказаних сферах, приймаються рішення щодо адекватної реакції з боку організації: підвищення іміджу в разі його підриву, запровадження нових техніко-технологічних рішень в разі їх появи на ринку, реагування на зміни в законодавстві тощо.

Основною їх функцією є збирання, аналіз, узагальнення та надання всієї корисної інформації менеджменту підприємства або відповідного підрозділу для прийняття кращого або принаймні оптимального управлінського рішення.

І головне в інформаційній безпеці – збереження комерційної таємниці. Оцінити рівень безпеки комерційної таємниці дуже легко – АТ «Гідросила»

протягом багатьох років залишається провідним підприємством у галузі, рівень конкуренції не зростає, подібних техніко-технологічних рішень на підприємствах-конкурентах не було помічено, а це означає, що комерційна таємниця все ще залишається таємницею.

Наступна складова економічної безпеки – екологічна. АТ «Гідросила» дотримується світових тенденцій відповідального споживання енергоносіїв, збереження здоров'я працівників та споживачів, турботи про навколишнє середовище.

Підприємство обладнане енергозберігаючими металопластиковими вікнами, входи та виходи з приміщень вестибюльного типу, з метою збереження тепла всередині приміщень, в'їзди та виїзди до цехів обладнані ролетними подвійними воротами, що відкриваються по чергово з тією ж метою.

Продукція АТ «Гідросила» сертифікована відповідно до вимог стандартів ISO 9001, що в тому ж числі означає, що продукція підприємства є абсолютно безпечною для навколишнього середовища та здоров'я споживачів. В тому числі, її виробництво також не шкодить здоров'ю працівників підприємства.

Для убезпечення від природних та техногенних лих підприємство проводить планові навчання серед персоналу, а також, комунікує з органами державної влади та місцевого самоврядування. АТ «Гідросила» не є підприємством, що становить потенційну загрозу виникнення техногенної катастрофи.

Для убезпечення працівників підприємства та навколишнього середовища від діяльності самого підприємства проводиться ряд заходів: персоналу надається весь необхідний робочий одяг та спорядження, проводяться системні інструктажі з техніки безпеки.

Все обладнання, робота якого може нести потенційну загрозу здоров'ю працівників та навколишньому середовищу обладнана необхідними

фільтрами, сифонними зливами зі спеціальними баками. Підприємство має спеціальні складські приміщення для зберігання відходів виробництва, відстійні ємності та спеціальні реагенти для відділення всіх домішок від зливної води. Вентиляція не є прямоочною та напряду з'єднаною з атмосферним повітрям, всі домішки, що потрапляють в повітря в виробничих цехах осідають в вентиляції, що очищується так само регулярно, як і всі відстійні ємності, сифонні зливи та інше. Як результат в атмосферу потрапляє чисте повітря, а в каналізацію відфільтрована чиста вода.

Всі інші відходи виробництва, такі як шлак, металева стружка, СОЖі, мастила, пасти та інше сортується та здається спеціалізованим підприємствам для утилізації. Подальший шлях відходів АТ «Гідросила» також відслідковує, для того, щоб вони були дійсно утилізованими, а не опинилися на звичайному звалищі і тим самим не нашкодили навколишньому середовищу.

Наступною складовою економічної безпеки є кадрова складова. Забезпечувати кадрову безпеку в сучасних умовах вкрай складно через низку причин: зміни в законодавстві, впровадження військового стану, міграція працездатного населення.

Втім, HR-менеджерам АТ «Гідросила» вдається утримати кваліфіковані кадри на підприємстві. На те є кілька причин: заробітна плата, премії, доплати та інші мотиваційні виплати (до прикладу, працівникам, яким потрібно приїздити з навколишніх сіл та міст компенсуються витрати на проїзд залізничним транспортом чи автобусами) одні з найбільших по регіону та конкурентні в галузі, виплачуються вчасно та без затримок, підприємство стабільно працює навіть в кризовій обстановці, працівники мають право голосу на підприємстві (робота «Кайдзен»-команд, що є елементом участі в житті організації), кращі працівники проходять навчання та підвищення кваліфікації за рахунок організації.

Наступна складова економічної безпеки – інтелектуальна. Головною перевагою АТ «Гідросила» є те, що працівники мають можливість до розвитку та зростання на підприємстві.

В асортименті виробництва підприємства є власні запатентовані розробки, розробниками яких були працівники підприємства. Робота «Кайдзен»-команд: основною метою є отримання так званих «кайдзен»-пропозицій від працівників та менеджерів нижчої ланки, які виконують «кайдзен»-функцію – усунення витрат виробництва. За надані корисні «кайдзен»-пропозиції, втілення яких приносять позитивний ефект, працівники отримують додаткові премії, що окрім фінансового стимулювання, також стимулює їх до надання наступних пропозицій та створює відчуття залученості в життя та функціонування організації.

Останньою досліджуваною складовою є силова складова. Працівники АТ «Гідросила» знають, чому вони кожного дня йдуть на роботу. Підприємство надає все необхідне для роботи, нарахована заробітна плата достатня для якісного відтворення сил.

Проста залежність: якщо працівник знає, що завтра йому буде за що прогородувати свою сім'ю, його праця пропорційно оцінена та оплачена, на роботі до нього відносяться з повагою, робота не шкодить його здоров'ю, а в разі тимчасової втрати працездатності підприємство покриває «лікарняні», а його пропозиції можуть бути почуті та втілені, то такий працівник буде викладатися на роботі на повну і не буде справляти негативний вплив на інших працівників. В нього не буде мотивації неякісно виконувати (чи не виконувати) свою роботу або шкодити майну підприємства, оскільки його благополуччя напряду залежить від благополуччя підприємства.

РОЗДІЛ 3

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМПЛЕКСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АТ «ГІДРОСИЛА»

3.1. Пріоритетні напрями підвищення рівня економічної безпеки функціонування АТ «Гідросила»

Зважаючи на реальний стан економічної безпеки АТ «Гідросила» та з урахуванням сучасних тенденцій розвитку сфер управління та менеджменту, теорії та практики економічної безпеки можна перерахувати наступні пропозиції щодо підвищення рівня економічної безпеки функціонування:

- комплексний моніторинг економічної безпеки;
- застосування комплексу інструментів ризик-менеджменту;
- застосування методів превентивного/реактивного менеджменту;
- підвищення рівня цифрової безпеки;
- використання методу прогнозування у поєднанні з даними моніторингу та інших методів для формування бачення реальних та потенційних загроз економічній безпеці та розробки плану дій з їх попередження.

Використання цих засобів та методів дозволить забезпечити ефективне управління економічною безпекою підприємства в кризових умовах. Аванесова Н. та Сергієнко Ю. вважають, що: «управління економічною безпекою підприємства являє собою реалізацію управлінських рішень і має забезпечити такий рівень функціонування підприємства, за якого воно може своєчасно реагувати на зовнішні та внутрішні чинники, що несуть загрозу економічній діяльності, а також, рівень, який не обмежує прогресивний стабільний розвиток підприємства» [1].

Ткаченко Т.П. та Тульчинська С.О. визначають управління економічною безпекою як «динамічний процес взаємопов'язаних аспектів планування, організації, контролю, стимулювання, що являє собою певну систему та забезпечує стійкість функціонування та подальший розвиток підприємства» [28].

Управління економічною безпекою в теперішній час ускладнено умовами воєнного стану. Чакалов А.К. та Носань Н.С. в своєму дослідженні виявили та класифікували такі загрози і запропонували можливі шляхи їх вирішення (табл. 3.1) [32].

Таблиця 3.1

Проблеми управління економічною безпекою бізнесу під впливом війни

Традиційні напрями управління	Загрози, спровоковані чи інтенсифіковані війною	Негативні наслідки для економічної безпеки	Можливі управлінські засоби протидії
Стратегічний менеджмент	Втрата стратегічних партнерів, контрагентів, ринків	Руйнування системи безпеки	Швидкий перегляд стратегічних орієнтирів
Ризик-менеджмент	Фізичне знищення активів та персоналу, зупинка виробництва, порушення платіжної дисципліни	Неможливість попередження, мінімізації та контролю усіх видів ризиків	Використання інструментів захисту та диверсифікації діяльності
Антикризовий менеджмент	Виникнення або посилення кризових явищ, збільшення їх кількості	Боротьба з кризами на етапі інтенсивного їх розвитку	Розробка нових маркетингових стратегій
Управління персоналом	Втрата кваліфікованих кадрів, інтелектуального капіталу	Кадрові ризики від нових працівників	Надання переваги дистанційній командній роботі
Фінансовий менеджмент	Руйнування активів, неможливість здійснювати фінансові розрахунки	Втрата платоспроможності та фінансової стійкості	Залучення альтернативних джерел фінансування
Управління змінами	Необхідність запровадження змін без належної підготовки	Неапробовані бізнес-процеси з непередбачуваним результатом	Пришвидшення процесу адаптації до змін
Управління розвитком	Спрямування ресурсів з векторів розвитку бізнесу на подолання війни	Додаткові загрози від нових векторів діяльності	Робота за песимістичними сценаріями розвитку

Джерело: [32]

Для того, щоб навести конкретні рекомендації та врахувати специфіку досліджуваного підприємства і реальну поточну ситуацію у внутрішньому та зовнішньому середовищах доцільно проводити SWOT та PEST аналізи, які також рекомендовано інтегрувати у внутрішні процеси моніторингу та прогнозування [35; 36].

SWOT-аналіз (табл. 3.2) передбачає вивчення сильних та слабких сторін підприємства, його можливості та загрози його діяльності.

Їх вивчення дозволяє акцентувати увагу менеджменту організації на перевагах та недоліках діяльності підприємства, на які потрібно звернути увагу щоб вирішити нагальні проблеми та попередити виникнення нових.

Таблиця 3.2

SWOT-аналіз АТ «Гідросила»

Сильні сторони:	Слабкі сторони:
Потужна техніко-технологічна база; Висока лояльність персоналу; Висококваліфікований персонал; Широкий ринок збуту; Висока якість товарів, що забезпечує високу конкурентоспроможність	Кількісні та якісні втрати персоналу через військовий стан; Зменшення сегменту ринку збуту
Можливості:	Загрози:
Впровадження нових технологій та відкриття нових виробництв; Орієнтація на європейські стандарти для захоплення європейського ринку; Пошук шляхів зменшення собівартості продукції без суттєвого зменшення її якості	Збільшення темпів втрат персоналу; Підвищення конкуренції на вітчизняному та зарубіжних ринках; Псування майна підприємства внаслідок збройної агресії; Непередбачувані зміни в законодавстві

Джерело: складено автором

PEST аналіз (табл. 3.3) передбачає вивчення політичного, економічного, соціального та технологічного зовнішніх середовищ функціонування організації.

Вивчення зовнішнього середовища функціонування організації дозволяє краще адаптуватися до його мінливості, бо, як правило,

підприємство ніяк не може вплинути на його зміну, виключно вибудовувати свою діяльність таким чином, аби відповідати новим його викликам.

Таблиця 3.3

PEST-аналіз АТ «Гідросила»

Політичне середовище:	Економічне середовище:
Нестабільна політична та законодавча ситуація загалом; Збільшення податкового навантаження; Обмежене законодавство в сфері праці; Зміни в законодавстві про військову службу може потягнути за собою збільшення темпів втрати персоналу	Сповільнення розвитку бізнес-середовища; Уповільнення зростання економіки та постановка економіки «на військові колії»; Підвищення темпів інфляції та курсів валют; Катастрофічний рівень доходів населення
Соціальне середовище:	Технологічне середовище:
Скорочення реальної кількості населення через низку факторів; Скорочення фінансування освіти, медицини, соціальних проєктів та інших сфер; Погіршення середнього рівню життя	Активний розвиток світового рівню технологій, розробки в сферах автоматизації, роботизації та штучного інтелекту; Скорочення темпів впровадження нової техніки та технологій на вітчизняних підприємствах; Реальна небезпека втрати основних засобів через збройну агресію, ризики зупинки подачі електрики, газу, води

Джерело: складено автором

Використання SWOT та PEST аналізу дозволяє узагальнити наявну інформацію у доволі доступному вигляді та дає можливість зосередити свою увагу та проблемах, які необхідно вирішити та перевагах, завдяки яким можна підвищувати доходи, вирішувати наявні проблеми або розвивати підприємство.

Найважливішим ресурсом для прогнозування та прийняття управлінських рішень є інформація. Є багато способів її отримання, але найкращим традиційно вважається моніторинг. В залежності від досліджуваного питання та специфіки суб'єкта та об'єкта моніторингу мета та інструменти можуть відрізнятися, але для моніторингу економічної

безпеки краще використовувати класичну модель моніторингу, оскільки вона відповідає вимогам комплексності та об'єктивності.

Класична процедура моніторингу складається з таких етапів:

1. Базова експертна оцінка;
2. Формулювання і встановлення мети моніторингу;
3. Визначення індикаторів моніторингу;
4. Збір інформації для проведення моніторингу;
5. Первинний аналіз зібраних матеріалів;
6. Структурування та обробка отриманої інформації за її пріоритетністю;
7. Виявлення закономірностей та тенденцій;
8. Класифікація проблемних сфер залежно від рівня ризиків та загроз для підприємства;
9. Пропозиція заходів, які підвищують рівень захисту економічної безпеки суб'єкта господарювання [6].

Превентивний та реактивний менеджмент зазвичай плануються разом, але реалізуються окремо. Це обумовлено тим, що вони виконують одне завдання: забезпечення адекватної реакції на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищах, але в різних умовах. Превентивний менеджмент забезпечує уникнення загроз та їх попередження, а реактивний менеджмент усуває наслідки їх настання.

Говорячи про превентивний менеджмент загалом, його можна охарактеризувати гнучкістю методів та засобів, вимогливістю до вибору інструментарію, наряду пов'язано із ризик-менеджментом. Головною вимогою в цій структурі є мобільність інструментів, підходів та методів, оскільки планування економічної безпеки починається на етапі превентивного менеджменту, а попередити загрозу дешевше, ніж усунути її наслідки [11].

Костенко Ю.В. про превентивний менеджмент писав наступне: «Своєчасне виявлення загроз, прийняття відповідних адекватних рішень, які ґрунтуються на інформаційному забезпеченні моніторингових систем та систем правління, дозволяють керівництву компанії прагматично оцінювати рівень безпеки і усувати перешкоди, які заважають розвитку корпоративної структури» [15], що вкотре вказує на важливість превентивного менеджменту, а також, необхідність моніторингового та аналітичного підходів до формування управлінських рішень.

Скібіцька Л.І. вважає, що механізм економічної безпеки має охоплювати інвентар методів превентивного та реактивного менеджменту [25]. Так, вона визначає наступні функції механізму та їх завдання (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Функції та завдання механізму економічної безпеки

Функції	Завдання
Моніторинг і прогнозування загроз; оцінка ризиків та загроз кількісними та якісними методами	Своєчасне виявлення зовнішніх і внутрішніх викликів, ризиків та загроз із прогнозуванням імовірного рівня їхнього впливу на економічну безпеку; Систематичний моніторинг рівнів економічної безпеки підприємства та агресивності впливу суб'єктів зовнішнього середовища;
Розроблення інструментів та механізму нівелювання загроз	Розроблення й реалізація управлінських рішень превентивного характеру для мінімізації можливих втрат та зменшення витрат на здійснення захисних заходів
Підтримка стабільного розвитку підприємства	Пошук і формування умов для повного використання ринкових можливостей, котрі виникають у процесі зміни середовища функціонування
Постійне вдосконалення	Розвиток системи економічної безпеки підприємства шляхом удосконалення на основі набутого досвіду та прогнозів зміни в безпековій діяльності в тактичному й стратегічному часових вимірах

Джерело: [25]

В умовах воєнного стану будь-яка діяльність в Україні так чи інакше пов'язана з ризиками. Ризик-менеджмент покликаний надавати релевантну

реакцію на виклики зовнішнього та внутрішнього середовища, використовуючи підходи диверсифікації ризиків (до прикладу, якщо у підприємства є банківський рахунок, рекомендовано «розкласти» його на менші частини та відкрити рахунки в декількох банках, зокрема, закордонних), управління ризиками (використовувати ризикові ситуації на свою користь з плануванням мінімізації негативних наслідків) та інше.

Особливості ризик-менеджменту в воєнний час (табл. 3.5) передбачають можливість альтернативного підходу.

Таблиця 3.5

Особливості використання ризик-менеджменту для потреб забезпечення фінансово-економічної безпеки в умовах воєнного часу

Функціональні підсистеми системи економічної безпеки	Традиційне використання ризик-менеджменту	Ризик-менеджмент в умовах економіки воєнного часу
Фінансова (фінансово-інвестиційна)	Уникнення втрат капіталу, забезпечення фінансової стійкості	Забезпечення своєчасності та повноти проведення розрахунків
Інтелектуально-кадрова	Забезпечення надійності персоналу	Забезпечення життя і здоров'я персоналу
Фізична (силова)	Попередження несанкціонованого доступу	Мінімізація можливості повного знищення
Матеріальна	Попередження крадіжок	Забезпечення збереження майна
Інформаційно-аналітична	Оцінювання повноти та релевантності інформації, аналіз інформаційних ризиків	Оцінювання надійності каналів отримання інформації та її достовірності
Техніко-технологічна	Уникнення зупинок через несправності, несвоєчасне ресурсне забезпечення	Попередження зупинки бізнес-процесів через відключення електрики, тривоги, атаки
Правова (юридична)	Попередження рейдерських атак	Урахування законодавчих обмежень в період воєнного стану
Репутаційна	Аналіз поведінки топ-менеджменту, ключових співробітників, партнерів	Перевірка контрагентів для уникнення можливості співпраці з російським бізнесом
Ринкова	Нагляд за поведінкою конкурентів, попередження промислового шпіонажу	Експрес-перевірка доброчесності нових партнерів, оцінювання ризиків на нових ринках.

Джерело: [33]

В звичайних умовах бажано досягати максимального результату (колонка 2) від використання ризик-менеджменту, оскільки це дозволяє збільшувати прибутки та забезпечувати високий рівень економічної безпеки в нестандартних ризикових ситуаціях.

Але, якщо підприємство не здатне забезпечити максимальний результат від використання ризик-менеджменту, необхідно дотримуватися мінімальних вимог (колонка 3), які можуть забезпечити виживання підприємства в кризових умовах.

Про підвищення рівня цифрової безпеки в своїй роботі Огренич Ю.О. відзначав наступне: «Передумовою поліпшення економічної безпеки є активізація на промислових підприємствах використання інформаційно-комунікаційних технологій шляхом здійснення таких заходів: підвищення рівня доступу до мережі Інтернет як підприємства, так і його працівників; упровадження програмного забезпечення для захисту інформації від вірусів; розроблення та використання веб-сайтів на промислових підприємствах; використання швидкісного Інтернету; розширення переліку інтерактивних послуг, які надають веб-сайти; збільшення частки чату, в якому людина відповідає клієнтам, чат-ботів або віртуального агента, що відповідає клієнтам; розширення видів послуг хмарних обчислень (електронна пошта, офісне програмне забезпечення, хостинг баз даних підприємств, зберігання файлів, прикладне програмне забезпечення бухгалтерського обліку, фінансів, прикладне програмне забезпечення для управління інформацією про клієнтів/покупців; обчислювальна потужність для запуску програмного забезпечення); залучення фахівців, які вміють використовувати інформаційно-комунікаційні технології; упровадження на підприємствах промислових та обслуговуючих роботів» [20].

Аналіз стану АТ «Гідросила» відповідно вищевказаним критеріям цифрової безпеки показав, що аналізоване підприємство відповідає в повній

мірі майже за кожним з критеріїв, виключенням є використання обслуговуючих робіт та цифрова особиста безпека працівників.

АТ «Гідросила» надає менеджменту середнього та вищого рівнів корпоративні номери телефонів, а для працівників, що працюють дистанційно, віддалений доступ до робочого місця. Загалом це позитивна практика з огляду на специфіку їх роботи та військовий стан, але через це можуть постраждати персональні дані працівників або інформація, що стосується підприємства.

Головною причиною цього можуть стати злочинні дії хакерів та вірусів, тому рекомендовано посилити інформування та навчання працівників цифровій культурі, зокрема безпечному використанню Інтернет-середовища.

Сучасний розвиток робототехніки є досить високим, але поки доволі коштовним з тенденцією поступового збільшення доступності. Наразі АТ «Гідросила» вже використовує роботизовані робочі місця та машини та продовжує тенденцію з модернізації, автоматизації та роботизації виробництва, що є позитивною практикою, але потребує додаткового інструктування працівників з безпечного поводження з ними.

Для забезпечення інформацією менеджмент будь-якого рівня для прийняття управлінських рішень використовується результат моніторингу. Власне управлінське рішення зазвичай будується на прогнозі, складеному з наявної інформації та управлінської інтуїції, що має бути підкріпленою висновками провадження ризик-менеджменту [2].

Прогнозування задовольняє потребу у передбаченні майбутньої економічної ситуації для ефективного функціонування підприємства та забезпечення економічної безпеки на відповідному рівні. Воно саме по собі є інструментом систематизації інформації, яка надходить від різних джерел. Результатом прогнозування є передбачення, які стратегічні та тактичні

завдання необхідно виконати для того, аби досягти поставлених цілей підприємства [13].

Поєднання всіх методів забезпечення економічної безпеки підприємства дозволить розробити дієвий та ефективний механізм управління економічною безпекою (рис. 3.1), який буде відповідати особливостям реального стану справ, а завдяки його впровадженню, структура економічної безпеки стане більш гнучкою завдяки можливості швидкої її реорганізації відповідно нових умов.

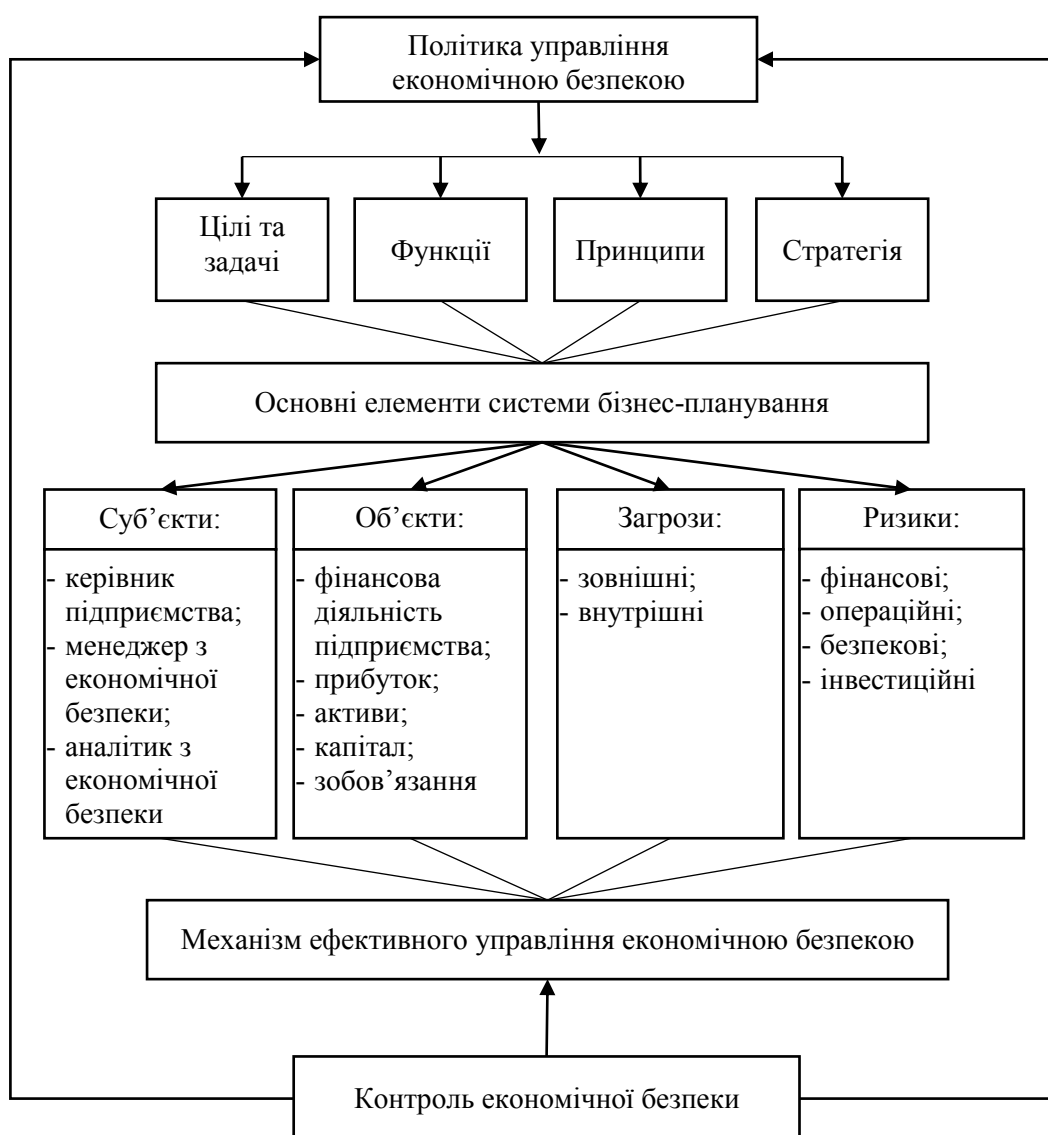

Рис. 3.1. Механізм управління економічною безпекою

Джерело: [5]

Таким чином, використання перелічених та описаних методів та інструментів посилення економічної безпеки дозволить підвищити рівень економічної безпеки, посилити конкурентні позиції підприємства, підготувати систему економічної безпеки до мінливості середовища та бути готовими надати адекватну реакцію на непередбачувані зміни.

3.2. Система внутрішнього комплексного моніторингу економічної безпеки АТ «Гідросила»

Виходячи з позицій системності в забезпеченні економічної безпеки підприємства, важливим є не лише підтримка наявного стану економічної безпеки, а й розвиток методів та підходів до забезпечення вищого рівня економічної безпеки та попередження криз.

Одним з основних методів підвищення рівня економічної безпеки є її постійний моніторинг: спостереження за роботою системи забезпечення економічної безпеки, спостереження за внутрішніми та зовнішніми процесами та змінами, розробка процедур попередження порушення рівня економічної безпеки, надання зібраної та обробленої інформації вищому менеджменту організації для прийняття найліпшого управлінського рішення.

Класичними підходами в моніторингу є вибір між комплексністю в спостереженні, або в поділі на ланки та спеціалізація за функціональними складовими. Зазвичай, підприємства обирають варіант поділу та спеціалізації, що в звичайних умовах функціонування дозволяє забезпечити досягнення цілей моніторингу та оптимізувати витрати на моніторинг.

Втім, враховуючи реальний стан справ у зовнішньому політичному та економічному стані в Україні доцільним є використання методу комплексності, оскільки нестабільність середовища може викликати створення кризових станів та порушувати наявний стан економічної безпеки.

Найкращим підходом у виборі інструментарію комплексного моніторингу можна вважати моніторинг функціональних складових, їх порівняння та комплексна оцінка реального рівня економічної безпеки.

Власне до нього відноситься: фінансово-економічний моніторинг, правовий моніторинг, моніторинг техніко-технологічного потенціалу, моніторинг захисту комерційної таємниці та інтелектуальної власності, іміджевий моніторинг, моніторинг довкілля, кадровий моніторинг.

Фінансово-економічний моніторинг передбачає наступні кроки:

- спостереження та аналіз загроз отримання прибутку: зміни в ринковому середовищі, зміни вподобань та запиту споживачів, зміна курсу валют, демпінгування цін, тощо;
- спостереження за балансовим станом підприємства, аналіз фінансового стану його забезпечення;
- спостереження за виконанням зобов'язань;
- розробка комплексу заходів із забезпечення стабільного фінансового стану на основі аналізованих даних, розробка стратегічного та операційного планів його реалізації.

Правовий моніторинг передбачає спостереження за змінами у зовнішньому та внутрішньому правовому полі, розробка та реалізація плану робіт щодо запобігання порушення норм чинного законодавства та внутрішньоорганізаційних вимог.

Спостереження за змінами зовнішнього політико-правового поля дозволить організації бути готовими до передбачуваних змін та мати змогу оперативно реагувати на непередбачувані зміни.

Спостереження за змінами та планування змін внутрішньоорганізаційних норм та вимог дозволить організації забезпечити виконання працівниками норм чинного законодавства та внутрішніх норм, а при розробці внутрішніх нормативних актів враховувати зміни законодавства.

Моніторинг техніко-технологічного потенціалу покликаний відслідковувати світові тенденції розвитку технологій та забезпечення технологічної конкурентоспроможності, спостереження за техніко-технологічним рівнем основних засобів підприємства.

До цього сектору відповідальності слід віднести:

- моніторинг світових тенденцій розвитку технологій та порівняння з наявними технологіями на підприємстві;
- спостереження за виконанням працівниками технологічних вимог;
- спостереження за моральним старінням техніки та технологічних рішень, що застосовуються на підприємстві;
- розробка та реалізація планів збереження, оновлення або модернізації техніки та технологічних рішень відповідно світовим тенденціям розвитку та вимогам ринку і споживачів з урахуванням оптимізації витрат.

До моніторингу захисту комерційної таємниці та інтелектуальної власності слід підходити індивідуально, оскільки кожне підприємство має відносно унікальний набір категорій такої складової економічної безпеки.

Втім, є загальні рекомендації щодо такого моніторингу, зокрема:

- відслідковування діяльності конкурентів з метою виявлення порушення комерційної таємниці чи прав інтелектуальної власності;
- дослідження практик та розгляд можливостей франчайзингу, лізингу чи ліцензування, оскільки якщо конкурент хоче використати техніки чи технології підприємства він скоріше скористається франчайзингом, лізингом або ліцензією, ніж порушить законодавство, або якщо підприємство не зможе забезпечити збереження комерційної таємниці чи інтелектуальної власності, то зможе на цьому отримати прибуток.

Іміджевий моніторинг покликаний відслідковувати рівень іміджу організації та включає такі дії:

- спостереження за діями конкурентів та партнерів в інформаційному полі;
- аналіз світових тенденцій маркетингу та реклами як продукції підприємства, так і самого підприємства;
- спостереження за вподобаннями споживачів для створення відповідності між запитом споживача та товарною пропозицією підприємства (як реальною корисністю товару, так і його естетичною привабливістю);
- розробка плану дій щодо підвищення загального рівня іміджу організації на основі аналізованих даних.

Моніторинг довкілля, або екологічний моніторинг, покликаний забезпечити спостереження за змінами в екологічному стані навколишнього середовища та відслідковувати потенційну та реальну шкоду, що підприємство наносить навколишньому середовищу.

Дії, які мають виконуватися при екологічному моніторингу мають відповідати трьом середовищам: довкілля, техногенне та внутрішнє середовище.

До моніторингу довкілля відноситься моніторинг зміни погоди, атмосферного повітря, підземних та поверхневих вод, ґрунтів, складу відходів, ландшафту, флори та фауни. Такий моніторинг проводять державні органи влади та місцевого самоврядування, а також, підприємства, що напряду впливають чи можуть вплинути на зміни у вищевказаних категоріях.

Моніторинг техногенного середовища передбачає спостереження за виконанням норм чинного законодавства з запобігання та усунення наслідків виникнення техногенних катастроф та здійснюється державними органами влади та підприємствами, що несуть пряму або потенційну небезпеку виникнення техногенної катастрофи.

Екологічний моніторинг внутрішнього середовища здійснюється з метою мінімізації шкоди, що організація наносить навколишньому

середовищу та працівникам підприємства, мінімізації витрат на усунення наслідків такої шкоди та оптимізації витрат на енергозбереження.

Власне передбачаються такі кроки:

- моніторинг доцільності впровадження енергозберігаючих технологій (баланс між затратами на впровадження та корисністю);
- моніторинг шкоди навколишньому середовищу та розробка планів її мінімізації;
- моніторинг шкідливості робіт, устаткування і технологій, рівня шкоди, що наноситься працівникам на робочому місці, розробка планів з її мінімізації;
- пошук більш екологічних альтернативних управлінських, технічних та технологічних рішень;
- відслідковування тенденцій залежності іміджу підприємства від рівня його екологічності.

Кадровий моніторинг має на меті забезпечення безпеки за двома напрямками: моніторинг кадрових ресурсів має на меті задоволення потреб підприємства у відповідно кваліфікованих кадрових ресурсах, а моніторинг персоналу має на меті задоволення потреб та інтересів працівників підприємства.

Перший напрямок характеризується необхідністю забезпечити робочі місця відповідними працівниками: не має сенсу брати на роботу висококваліфікованого спеціаліста для виконання простої рутинної роботи і навпаки, брати пересічного громадянина без спеціальних знань та вмінь для виконання складної вузькоспеціалізованої роботи. Підхід вибору необхідних працівників дозволяє підприємству оптимізувати витрати на оплату праці.

Також, такий підхід дозволяє забезпечити безпеку працівників на небезпечних ділянках виробництва, оскільки спеціаліст знає, як поводити себе з відповідною технікою.

Моніторинг кадрових ресурсів передбачає такі заходи:

- відстежування відповідності кваліфікації працівників відповідно технологічних вимог до них та виконуваної ними роботи;
- спостереження за професійним зростанням працівників, аналіз їх праці, розробка плану професійного навчання та розвитку або заміни невідповідних працівників;
- спостереження за пропозиціями (вакансіями) ринку праці, інфляцією та іншими чинниками формування ціни праці, для встановлення справедливого, відповідного та конкурентоспроможного рівня оплати праці та додаткової мотивації для попередження відтоку кваліфікованого персоналу;
- розробка пропозицій щодо розбудови чи зміни корпоративної культури на основі аналізованих даних, спостереження за її дотриманням.

Другий напрямок характеризується необхідністю створити такі умови праці, щоб працівники не лише отримували відповідну справедливу заробітну плату, а ще й знали, що мають змогу професійно зростати та відчували, що на робочому місці їм нічого не загрожує.

Моніторинг персоналу передбачає такі заходи:

- спостереження за дотриманням техніки безпеки та технічних вимог при виконанні робіт;
- спостереження за дотриманням чинного законодавства щодо забезпечення працівників на робочих місцях необхідними засобами захисту та обладнанням;
- спостереження за робочим навантаженням та дотриманням норм праці;
- приймання та аналіз пропозицій, заяв та скарг від працівників для їх подальшого врахування при розробці відповідних планів робіт, документів, наказів, розрахунків, корпоративної політики та іншого.

Підсумовуючи все вищевикладене можна зазначити, що провідною складовою моніторингу, як правило, виступає саме фінансово-економічна

складова. До неї можуть відноситися різні методи та підходи, як і до будь-якої іншої. Провідними є аналіз даних підприємства, що наведено в Розділі 2 даної кваліфікаційної роботи та аналітичний розрахунок імовірності банкрутства.

Для об'єктивного представлення даних варто використати декілька підходів. Нами використано підходи за моделями Альтмана, Таффлера, Терещенка, Матвійчука, модель Міністерства фінансів України [37].

Прогнозування імовірності банкрутства за моделлю Альтмана (табл. 3.6) передбачає використання відношення таких показників:

1. оборотного капіталу до суми активів X_1 ;
2. нерозподіленого прибутку до суми активів X_2 ;
3. прибутку до оподаткування до суми активів X_3 ;
4. власного капіталу до позикового капіталу X_4 ;
5. обсягу реалізації до суми активів X_5 .

Таблиця 3.6

Прогнозування імовірності банкрутства АТ «Гідросила» у 2018-2022 роках за моделлю Альтмана

Показник	Роки					Абсолютне відхилення
	2018	2019	2020	2021	2022	
X_1	0,48	0,46	0,41	0,39	0,47	-0,01
X_2	0,68	0,73	0,77	0,7	0,52	-0,16
X_3	0,03	0,002	0,02	0,03	0,14	0,11
X_4	4,12	6,07	8,8	4,45	2,47	-1,65
X_5	1,12	1,06	1,1	1,24	1,2	0,08
Z	5,22	6,28	8,02	5,48	4,42	-0,8
Оцінка імовірності банкрутства	вкрай низька	вкрай низька	вкрай низька	вкрай низька	вкрай низька	збільшення імовірності некритичне

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

Останнім показником є показник імовірності банкрутства « Z », який розраховується за формулою:

$$Z=1,2X_1+1,4X_2+3,3X_3+0,6X_4+1,0X_5 \quad (3.1)$$

Якщо значення «Z» менше 1,8, то імовірність банкрутства вкрай висока (більше 80%), якщо між значеннями 1,8 та 2,7 – висока (~50%), якщо між значеннями 2,7 та 3 – низька (менше 20%), якщо більше за 3 – вкрай низька.

Прогнозування імовірності банкрутства за моделлю Таффлера (табл. 3.7) передбачає використання відношення таких показників:

1. прибутку від реалізації до короткострокових зобов'язань X_1 ;
2. оборотного капіталу до позикового капіталу X_2 ;
3. короткострокових зобов'язань до суми активів X_3 ;
4. власного капіталу до позикового капіталу X_4 .

Останнім показником є показник імовірності банкрутства «Z», який розраховується за формулою:

$$Z=0,53X_1+0,13X_2+0,18X_3+0,16X_4 \quad (3.2)$$

Якщо значення «Z» менше 0,2, то імовірність банкрутства вкрай висока, якщо між значеннями 0,2 та 0,3 – середня, якщо більше за 0,3 – вкрай низька.

Таблиця 3.7

Прогнозування імовірності банкрутства АТ «Гідросила» у 2018-2022 роках за моделлю Таффлера

Показник	Роки					Абсолютне відхилення
	2018	2019	2020	2021	2022	
X_1	1,02	1,07	1,68	0,87	1,2	0,18
X_2	2,46	3,24	4,01	2,14	1,62	-0,84
X_3	0,19	0,14	0,1	0,18	0,29	0,1
X_4	4,12	6,07	8,8	4,45	2,47	-1,65
Z	1,55	1,99	2,83	1,45	1,3	-0,25
Оцінка імовірності банкрутства	вкрай низька	вкрай низька	вкрай низька	вкрай низька	вкрай низька	збільшення імовірності некритичне

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

Прогнозування імовірності банкрутства за моделлю Терещенка (табл. 3.8) передбачає використання відношення таких показників:

1. грошових надходжень до зобов'язань X_1 ;

2. валюти балансу до зобов'язань X_2 ;
3. чистого прибутку до середньорічної суми активів X_3 ;
4. прибутку до доходу від реалізації X_4 ;
5. виробничих запасів до доходу від реалізації X_5 ;
6. доходу від реалізації до основного капіталу X_6 .

Останнім показником є показник імовірності банкрутства «Z», який розраховується за формулою:

$$Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10,0X_3 + 5,0X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6 \quad (3.3)$$

Якщо значення «Z» менше 1,0, то імовірність банкрутства висока, якщо між значеннями 1,0 та 2,0 – фінансовий баланс порушено, якщо більше за 2,0 – банкрутство не загрожує.

Таблиця 3.8

Прогнозування імовірності банкрутства АТ «Гідросила» у 2018-2022 роках за моделлю Терещенка

Показник	Роки					Абсолютне відхилення
	2018	2019	2020	2021	2022	
X_1	1,02	1,07	1,68	0,87	1,2	0,18
X_2	5,12	7,07	9,8	5,45	3,47	-1,65
X_3	0,022	0,001	0,018	0,027	0,094	0,072
X_4	0,18	0,14	0,16	0,13	0,29	0,11
X_5	0,76	1,34	1,03	1,24	0,62	-0,14
X_6	1,4	1,23	1,23	1,52	1,69	0,29
Z	3,43	3,41	4,72	3,19	4,82	1,39
Оцінка імовірності банкрутства	вкрай низька	вкрай низька	вкрай низька	вкрай низька	вкрай низька	імовірність зменшується

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

Прогнозування імовірності банкрутства за моделлю Матвійчука (табл. 3.9) передбачає використання таких коефіцієнтів:

1. мобільності активів X_1 (відношення оборотних активів до суми активів);
2. оборотності кредиторської заборгованості X_2 ;
3. оборотності власного капіталу X_3 ;

4. окупності активів X_4 (відношення оборотних активів до короткострокових зобов'язань);
5. забезпечення власними оборотними засобами X_5 (відношення різниці власного капіталу і необоротних засобів до оборотних активів);
6. концентрації залученого капіталу X_6 (відношення суми короткострокових і довгострокових зобов'язань до суми активів);
7. покриття заборгованостей власним капіталом X_7 (відношення власного капіталу до суми забезпечення майбутніх витрат, короткострокових та довгострокових зобов'язань).

Останнім показником є показник імовірності банкрутства «Z», який розраховується за формулою:

$$Z=0,033X_1+0,268X_2+0,045X_3+0,018X_4+0,004X_5+0,015X_6+0,702X_7 \quad (3.4)$$

Якщо значення «Z» менше 1,104 виникає імовірність фінансової кризи, що зростає зі зменшенням показника, якщо показник вище 1,104 – імовірність банкрутства низька і зменшується зі зростанням показника.

Таблиця 3.9

Прогнозування імовірності банкрутства АТ «Гідросила» у 2018-2022 роках за моделлю Матвійчука

Показник	Роки					Абсолютне відхилення
	2018	2019	2020	2021	2022	
X_1	0,48	0,46	0,41	0,39	0,47	-0,01
X_2	4,76	6,45	9,16	5,92	2,99	-1,77
X_3	1,4	1,23	1,23	1,51	1,69	0,29
X_4	2,47	3,25	4,04	2,15	1,63	-0,84
X_5	0,59	0,69	0,75	0,53	0,38	-0,21
X_6	0,2	0,14	0,1	0,18	0,29	0,09
X_7	4,12	6,07	8,8	4,45	2,47	-1,65
Z	4,297	6,124	8,806	4,835	2,662	-1,635
Оцінка імовірності банкрутства	вкрай низька	вкрай низька	вкрай низька	вкрай низька	вкрай низька	імовірність збільшується

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

Прогнозування імовірності банкрутства за моделлю МФУ (табл. 3.10) передбачає використання відношення таких показників:

1. оборотних активів до поточних зобов'язань X_1 ;
2. власного капіталу до валюти балансу X_2 ;
3. власного капіталу до необоротних активів X_3 ;
4. фінансового результату від операційної діяльності до чистого доходу від реалізації X_4 ;
5. обсягу прибутку до вирахування витрат за відсотками, сплати податків та амортизаційних відрахувань (EBITDA) до суми доходу від реалізації та інших операційних доходів X_5 ;
6. чистого фінансового результату до валюти балансу X_6 .

Останнім показником є показник імовірності банкрутства «Z», який розраховується за формулою:

$$Z=0,02X_1+1,7X_2+0,01X_3+0,3X_4+0,4X_5+2,9X_6-0,1 \quad (3.5)$$

Таблиця 3.10

**Прогнозування імовірності банкрутства АТ «Гідросила»
у 2018-2022 роках за моделлю МФУ**

Показник	Роки					Абсолютне відхилення
	2018	2019	2020	2021	2022	
X_1	2,47	3,25	4,04	2,15	1,63	-0,84
X_2	0,8	0,86	0,9	0,82	0,71	-0,09
X_3	1,55	1,59	1,52	1,35	1,33	-0,22
X_4	0,04	0,019	0,022	0,025	0,115	0,075
X_5	0,081	0,076	0,081	0,07	0,159	0,078
X_6	0,0209	0,0015	0,0182	0,0254	0,1048	0,0839
Z	1,43	1,48	1,62	1,46	1,55	0,12
Оцінка імовірності банкрутства	вкрай низька	вкрай низька	вкрай низька	вкрай низька	вкрай низька	імовірність зменшується

Джерело: складено за даними звітності АТ «Гідросила» (Додатки Б.1-Б.5)

Якщо значення «Z» більше ніж 0,07 високий рівень спроможності виконувати зобов'язання та найменша ймовірність дефолту; від 0,06 до -0,4 достатній рівень спроможності виконувати свої зобов'язання та

незначна ймовірність дефолту; від $-0,41$ до $-0,9$ – нижче середнього рівня спроможності виконувати зобов’язання; від $-0,91$ до $-3,7$ – фінансовий стан нестабільний і свідчить про наявність ознак неплатоспроможності; менше ніж $-3,8$ – високий рівень ймовірності дефолту.

Наведемо на та порівняємо кінцеві результати розрахунку (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

**Зведені дані розрахунку ймовірності банкрутства АТ «Гідросила»
у 2018-2022 роках**

Модель	Рекомендований показник мінімальної ймовірності банкрутства	Розрахований показник	
		Рік	Значення показника
Альтмана	більше 3,0	2018	5,22
		2019	6,28
		2020	8,02
		2021	5,48
		2022	4,42
Таффлера	більше 0,3	2018	1,55
		2019	1,99
		2020	2,83
		2021	1,45
		2022	1,3
Терещенка	більше 2,0	2018	3,43
		2019	3,41
		2020	4,72
		2021	3,19
		2022	4,82
Матвійчука	більше 1,104	2018	4,297
		2019	6,124
		2020	8,806
		2021	4,835
		2022	2,662
Міністерства фінансів України	більше 0,07	2018	1,43
		2019	1,48
		2020	1,62
		2021	1,46
		2022	1,55

Джерело: складено автором

Виходячи з результатів, що наведені в табл. 3.11, можна зазначити, що за використанням різних моделей вийшов однаковий результат: імовірність банкрутства АТ «Гідросила» протягом аналізованого періоду була мінімальною, що вказує на високий рівень фінансово-економічної безпеки.

Зважаючи на дані комплексного моніторингу, можна відзначити, що більшість показників фінансово-економічної безпеки АТ «Гідросила» знаходяться у відносно стабільних рамках, а їх коливання не відзначається значним впливом на економічну безпеку в цілому. За іншими функціональними складовими спостерігається відносно високий рівень задоволення потреб економічної безпеки, враховуючи економіко-політичне становище зовнішнього середовища функціонування підприємства. З огляду на низький показник залучення сторонніх коштів виявлено високий потенціал в можливості користуватися перевагами залучення кредитних коштів та участі в інших моделях інвестування.

За більшістю моделей прогнозування імовірності банкрутства спостерігається невелике зростання показника в цілому, що, з урахуванням економічного становища в Україні, є цілком закономірним, а низькі темпи зростання показника вказують на ефективний менеджмент підприємства з подолання кризового становища.

Прогнозуючи фінансово-економічну безпеку АТ «Гідросила» на основі даних аналізу фінансово-економічного стану та комплексного моніторингу, можна відзначити, що при сталості показників підприємства та економіки України, збереження їх тенденцій на рівні досліджуваного періоду підприємство не втратить конкурентних позицій ще протягом 10-15 років, а за умови покращення політико-економічного становища в Україні, підприємство зможе відновити свої фінансово-економічні показники на докризовий рівень протягом 1-2 років, після чого продовжить своє зростання.

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження теорії та практики комплексного забезпечення економічної безпеки функціонування підприємств було визначено наступні загальні висновки.

Під економічною безпекою слід розуміти такий стан функціонування організації, за якого відсутні реальні загрози його функціонуванню за функціональними складовими, потенційні загрози успішно попереджаються в процесі роботи системи комплексного забезпечення економічної безпеки, а в разі настання кризового стану система в змозі подолати його негативні наслідки з максимальною ефективністю та мінімальними втратами.

Механізм системи комплексного забезпечення економічної безпеки має певну організаційну структуру, індивідуальний інструментарій, загальні та особливі методи та підходи до розробки, створення, впровадження, підтримки та базується на функціональних складових.

Функціональні складові економічної безпеки включають: фінансову, правову, технологічну, інформаційну, екологічну, кадрову, інтелектуальну та силову складові.

Побудова ефективної системи комплексного забезпечення економічної безпеки можлива тільки за умови врахування при розробці кожної складової окремо та в комплексі.

Вдосконалення системи комплексного забезпечення економічної безпеки передбачає застосування методів, підходів та інструментарію моніторингу економічної безпеки, ризик-менеджменту, превентивного та реактивного менеджменту, прогнозування з метою підвищення рівня економічної безпеки, в основі якої не тільки виживання організації в кризових умовах, а й поступовий розвиток всіх сфер її функціонування.

Під час дослідження було проведено комплексний моніторинг економічної безпеки АТ «Гідросила» протягом 2018-2022 років за

функціональними складовими, беручи до уваги, що в реаліях сьогодення та спираючись на класичну економічну літературу та актуальні дослідження, провідною складовою економічної безпеки є саме фінансова складова.

В результаті дослідження фінансової складової маємо наступні результати.

Більшість показників фінансового стану знаходяться в постійній зміні тенденцій але, в більшості своїй, знаходяться в прямій залежності одна від одної, що вказує на те, що організація не перебуває в стані докорінних змін або критичної кризи.

Постійна зміна тенденцій вказує на кризову ситуацію загалом, але всі показники знаходяться на високому рівні, що вказує на ефективний менеджмент змін, кризовий менеджмент та виважену внутрішню фінансову політику, що забезпечили організації виживання та розвиток в сучасних кризових умовах.

Імовірність банкрутства за роки дослідження виявилася мінімальною, а з урахуванням результатів моніторингу можна зробити висновок, що підприємство буде утримувати свої лідерські позиції на ринку ще великий проміжок часу.

Основними позитивними змінами є збільшення чистого прибутку та покращення матеріально-технічної бази шляхом постійного інвестування в основні засоби підприємства.

Відмічено високий рівень екологічності підприємства та підходів до утилізації відходів виробництва.

Потужна кадрова політика дозволяє підприємству утримувати висококваліфікований персонал, а система постійного навчання та підвищення кваліфікації готує кваліфікований кадровий резерв із працівників нижчої ланки.

Техніко-технологічна база підприємства дозволяє якісно виконувати покладені на неї функції, а системи сертифікації якості збільшує конкурентоспроможність підприємства на вітчизняному та світовому ринках.

Однією з можливих причин неефективної роботи системи економічної безпеки може бути підхід «внутрішнього спостереження», за якого експерт з економічної безпеки оцінює ситуацію спостерігаючи за нею «зсередини», що робить потік даних про зміну економічної безпеки заангажованим, направленим не на розробку стратегічно-тактичного плану зростання економічної безпеки, а на вирішення оперативних проблем, що забезпечують сталість, а не зростання.

Під час дослідження економічна безпека розглядалася з точки зору стороннього спостерігача, так званим «експертним» методом, що рекомендовано застосовувати при впровадженні будь-яких змін в організації з огляду на комплексний підхід до економічної безпеки, оскільки ефект стороннього спостерігача дозволяє об'єктивно оцінювати реальний стан та потенційні загрози економічній безпеці та розробити ефективний стратегічно-тактичний план зростання економічної безпеки.

Розроблено пропозиції щодо підвищення рівня економічної безпеки та розбудови комплексної її системи. Зокрема, наведено підходи, приклади та практичне значення моніторингу економічної безпеки за всіма функціональними складовими, наведено теорію застосування методології ризик-менеджменту, запропоновано та обґрунтовано важливість та доцільність використання практик превентивного та реактивного менеджменту, запропоновано підвищити рівень цифрової безпеки як організації, так і її працівників, рекомендовано використання процесів прогнозування, що ґрунтується на інформаційній базі результатів моніторингу та інших операційних дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова Н., Сергієнко Ю. Теоретичні засади управління економічною безпекою підприємств у період глобальної економічної трансформації. *Вісник економіки транспорту та промисловості*. 2021. №75. С. 69-75.
2. Андріїв Н.М. Інформаційне підґрунтя забезпечення економічної безпеки промислових підприємств. *Приазовський економічний вісник*. 2023. Вип. 1. С. 9-13.
3. Андріїв Н.М. Формування системи економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці. *Приазовський економічний вісник*. 2023. Вип. 2. С. 25-29.
4. Будько О.В., Спекова О.Р. Аналіз фінансових результатів у системі інформаційного забезпечення економічної безпеки підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2021. Вип. 5. С. 150-155.
5. Вдовенко Н.М., Овчаренко Є.І., Гук О.В., Бабій Л.І. Механізм ефективного управління фінансовою безпекою в системі бізнес-планування інноваційно орієнтованих підприємств в умовах діджиталізації та економічних викликів. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2023. №7-8. С. 52-58.
6. Гвініашвілі Т.З., Халецька В.В. Розроблення системи забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах мінливого середовища. *Причорноморські економічні студії*. 2021. Вип. 64. С.52-57.
7. Гончаров В.М. Організаційно-економічна безпека як об'єкт управління в менеджменті підприємств. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2021. №3. С. 72-77.
8. Економічна безпека підприємства. Електрон. навч. посібник/уклад. М.І. Небава, Ю.В. Міронова. Вінниця: ВНТУ, 2017. 75 с.

9. Економічна безпека підприємства: [підручник]/ А.М. Дідик та ін. Львів: НУ «Львівська Політехніка», ТзОВ «Видавнича група «Бухгалтери України», 2019. 624 с.
10. Економічна та майнова безпека бізнесу / Б.М. Андрушків, Л.Я. Малюта. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2016. 180 с.
11. Залізнюк В.П., Сафонік Н.П., Кая А.С. Превентивне управління економічною безпекою в умовах ведення міжнародного бізнесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2022. Вип. 41. С. 42-46.
12. Іващенко О.В. Фінансово-економічна безпека підприємства. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2013. Т. 18, вип. 1(1). С. 142-145.
13. Калінеску Т.В., Підмогильний С.С. Прогнозно-аналітичні інструменти зміцнення економічної безпеки в процесі відновлення промислового потенціалу. *Часопис економічних реформ*. 2023. №3. С. 6-11.
14. Колісніченко П.Т., Ушенко Н.В., Терещенко Е.Ю. Методичні засади аналізу ефективності механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства. *Часопис економічних реформ*. 2023. №3. С. 42-53.
15. Костенко Ю.В. Стратегічне планування економічної безпеки корпоративних структур. *Economic synergy*. 2023 Iss. 3 С. 164-176.
16. Лаговська О.А., Берляк Г.В. Сутність інвестиційної безпеки підприємства та її місце у системі економічної безпеки. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки*. 2013. №4. С. 74-81.
17. Мармуль Л.О., Леваєва Л.Ю., Посполіт В.В. Формування конкурентоспроможності аграрних підприємств на засадах фінансово-економічної стійкості та безпеки. *Економічний вісник університету*. 2021. Вип. 48. С. 33-39.

18. Миколенко І.Г., Стилик А.Г., Рожко Л.Ю. Роль стратегії в забезпеченні економічної безпеки сільськогосподарського підприємства. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2021. №2. С. 43-49.
19. Мойсенко І.П. Системний механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: економічна*. 2013. Вип. 1. С. 284-291.
20. Огренич Ю.О. Інформаційні технології як передумова поліпшення стану економічної безпеки промислових підприємств в умовах негативного впливу чинників ринкового середовища. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2022. Вип. 41. С. 79-85.
21. Офіційний сайт «Гідросила ГРУП». URL: <https://www.hydrosila.com/history.html>. (дата звернення: 20.11.2023).
22. Рзаєв Г.І., Шевчук М.О. Напрями аналізу фінансових характеристик економічної безпеки за показниками фінансової звітності. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. №4(1). С. 160-163.
23. Сабецька Т.І. Формування організаційно-економічного механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: економічні науки*. 2017. Вип. 24(1). С. 140-144.
24. Сертифікація ISO 9001. URL: https://ukrsepro.dp.ua/services/iso-certification.php?gclid=Cj0KCQiAsburBhCIARIsAExmsu5dFExMe3y68T9U2aptDRbHHFk8fUwyLWERWGZhiosNfLbdo4Zp5hAaAhUWEALw_wcB. (дата звернення: 17.11.2023).
25. Скібіцька Л.І. Особливості забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах викликів та загроз воєнного часу. *Наукові праці НДФІ*. 2023. Вип. 1. С. 89-108.

26. Словник економічних показників. AnalizUA. Фінансово-господарський аналіз підприємства. URL: <https://analizua.com/slovnik-ekonomichnikh-terminiv>. (дата звернення: 15.11.2023).
27. Ткаченко Т.П. Теоретико-концептуальні засади формування системи економічної безпеки підприємств в конкурентних умовах. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. №2. С. 81-85.
28. Ткаченко Т.П., Тульчинська С.О. Особливості управління економічною безпекою будівельних підприємств у воєнний період. *Economic synergy*. 2023 Iss. 3 С. 192-201.
29. Ушенко Н.В., Костікова К.О. Адаптаційні зміни у системі фінансово-економічної безпеки бізнесу України в умовах пандемії. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2021. №12. С. 82-91.
30. Фролова Л.В., Бугенко К.А. Зміцнення економічної безпеки на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2017. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6034>. (дата звернення: 10.11.2023).
31. Хринюк О.С., Корчовна М.Р. Система забезпечення економічної безпеки підприємства: основні елементи. *Ефективна економіка*. 2015. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3927>. (дата звернення: 12.11.2023).
32. Чакалов А.К., Носань Н.С. Проблеми управління фінансово-економічною безпекою бізнесу під впливом війни: традиційні напрями досліджень і проєктний підхід. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. №1. С. 105-109.
33. Черняк О.Л., Чакалов Р.К., Зачосова Н.В. Засади використання ризик-менеджменту у системі управління фінансово-економічною безпекою в умовах економіки воєнного часу. *Підприємництво та інновації*. 2023. Вип. 27. С. 73-78.

34. Чорна О.Ю. Основні функціональні складові економічної безпеки інтегрованої промислової структури. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2016. № 6. С. 187-193.
35. Що таке PEST аналіз. Дія.Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/handbook/marketing/so-take-pest-analiz>. (дата звернення: 20.11.2023).
36. Що таке SWOT аналіз. Дія.Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/handbook/marketing/so-take-swot-analiz>. (дата звернення: 19.11.2023).
37. Юрій Е.О. Оцінювання фінансово-економічної безпеки в системі фінансового моніторингу діяльності підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2023. №3. С. 71-79.
38. Ярошевич Я.С. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств в умовах воєнного стану. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2023. №7-8. С. 111-119.
39. Federal Open Market Committee. Board of Governors of the Federal Reserv System. URL: <https://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/fomc.htm>. (дата звернення: 14.11.2023).
40. The National Security Act of 1947 – July 26, 1947. URL: <https://global.oup.com/us/companion.websites/9780195385168/resources/chapter10/nsa/nsa.pdf>. (дата звернення: 11.11.2023).